IVANJSKA NOĆ

JOSIP CVRTILA

IVANJSKA NOĆ

(Uvod)

Moje su haljine vlažne od rose, a oči mi se sklapaju od umora, jer sam probdio svu noć — ivanjsku noć — i lutao šumom i poljima.

Istina je, sve je istina što je govorila baka: u toj se noći događaju neobične stvari — uvjerih se o tome.

A ja zaista nijesam vjerovao da životinje umiju govoriti, da ptičice u svojim pjesmama spominju neke radosne i lijepe događaje, i da oni lijepi, mali cvjetići nijesu — nijemi.

Lunjao sam, rekoh, šumom, a mjesec je sjao visoko nad krošnjama, pa je šuma bila puna njegova bijelog svijetla i čudesnih blijedih sjena. Prolazio sam između šutljivih stabala, ni od

koga opažan, sam — susretan samo krijesnicama. I one su dizale i spuštale preda mnom svoje svjetiljčice.

Životinje ne umiju govoriti? Da, o tome sam razmišljavao, pa napokon šapnuo:

»Ne umiju . . .«

Ali uto, nenadano i glasno, s grane nada mnom kliknuo je netko:

»Ne umiju?«

Zastao sam zadivljen i ustrašen.

Toga trenutka kao da je oživjela sva šuma: stabla se počela gibati, granje se treslo kao da se trza u grčevitu smijehu, a s uzdrhtalih se listića prosula ponoćna rosa i poput biserja zasjala na mjesečini. A krošnje su šumjele:

»Hahaha . . . haha . . . haha . . .«

Prije negoli se sabrah, osjetih kako mi nešto pade na rame pa mi šapće:

»Ne boj se! Ali da nijesi nikad više rekao da su šuma i životinje nijeme . . .«

Bila je to neka vjeverica.

Ona je počela da me miri, jer je vidjela kako sam se prepao, ali mene je zaglušivao sablasni smijeh šume, pa nijesam mario za utješljive riječi nestašne životinjice.

Istom kad se šum krošanja izgubio negdje u daljinama, ja se umirih.

»Sve je to bila šala«, reče vjeverica, »šumska šala ivanjske noći . . .«

Potom me isprati izvan šume šaleći se sa mnom putem i zabavljajući me nekim veselim i lijepim pričama.

Na oproštaju, smijući se, viknu još jednom za mnom:

»Ne umiju govoriti? Haha . . .«

*

Istina je što mi je baka pričala o ivanjskoj noći, sve je istina: niti su nijemi stanovnici šuma niti stanovnici polja . . .

Jer idući poljem iz šume naiđoh na iznenađenja jednaka onima u šumi: razgovarao sam s pticama, bubama i cvijećem . . .

Ni tim se nijesu svršili događaji te noći.

Vrativši se naime pred zoru kući, uvjerih se da su nesamo naš ćuko nego i pijevac, naša mačka, pa i lastavice pod strehom, razgovorljiva i vrlo umna stvorenja.

Da, a ja sam se nekad smijao baki kad mi je o tome govorila . . .

Oh, koliko više znam od sinoć kad su na brdima zaplamsali žarki kresovi! Saznao sam odonda toliko toga da i ne znam hoću li to sve ikad moći da pobilježim!

I čime da te bilješke započnem?

Zar pripoviješću o čudesnom putovanju na onaj svijet, što ju je lastavica čula prisluškujući razgovoru monaha u nekom samostanskom vrtu? Ili da pričam o tome kako je pas podnio kaznu namijenjenu maci kalifovom mudrom osudom?

Ah, sad znam čim ću početi: pogledajte kroz prozor! Eno je pijevac prišao posudici s vodom ... Da vam kažem zašto gleda u visinu kad pije?

ZLATNI LJEŠNIK

Neka mlada kraljevna oboli teško i ljekari rekoše da neće ozdraviti, ne pojede li jezgre zlatnog lješnika. Tada kralj, otac njezin, pošalje svog najmilijeg lovačkog sokola u daleku neku goru, koja je dozrijevala zlatnim plodovima.

Poslije nekoliko dana stigne sokol u onu goru i otkine s nekoga grma grančicu sa zlatnim lješnikom. Na povratku sjedne u nekoj šumi na vrh drveta da otpočine, kad li opazi da mu je putem zlatni lješnik ispao s grančice. Što da sad učini? Gora je zlatnih plodova bila predaleko da se u nju vraća. Napokon se sjeti neke vještice koja je živjela u toj šumi. Potraži je, dakle, i upita za

savjet, a ona mu reče odmah gdje je zlatni plod što ga je izgubio.

Morao se vratiti preko triju brda u jednu dolinu. U njoj bijaše selo, nakraj sela kolibica, a kraj kolibice izvor, u koji mu pade lješnik.

Doletjevši tamo, ugleda sokol pijevca kako iz izvora vodu pije.

On sleti s visine i obori se na nj, pa ga kljunom prodrma za krunu tako žestoko, da je pocrvenjela zauvijek.

»Moj! Moj! Zlatni je lješnik moj!« klikne sokol uvjeren da se pijevac kani dočepati zlatnog ploda u izvoru.

Potom sam izvadi lješnik iz vode i odleti, a pijevac odonda — pije li vodu — svagda gleda uvis da zavremena ugleda drskog sokola, kad bi se taj i opet htio na nj oboriti.

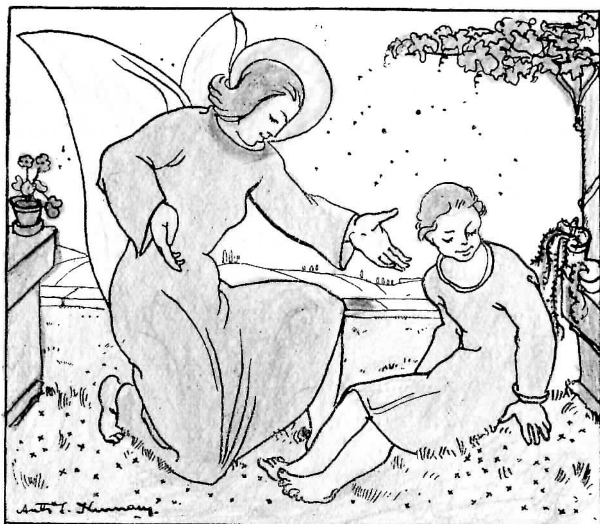
Naputio je i kokoške da tako čine.

ZVIJEZDE

Dijete neko nagleda se uveče u bunar i opazi kako se duboko u vodi krijese zvijezde.

»Sad znam što ću!« pomisli dijete veselo. »Kablićem ću ih izvaditi ...«

Dijete izvuće kablić s nešto vode, ali u njemu ne bijaše zvijezda. Onda poče ručicama grabiti vodu iz kablića i poprska njome travu i cvijeće oko bunara.

Izvuće i drugi i treći kablić, ali ni sad ne nađe zvijezda u vodi, pa opet poprska njome travu i cvijeće.

Vukući tako vodu umori se, pa tužno, što nije našlo zvijezda, zaspi na otvorenoj stepenici kraj bunara. Usnilo je da je u nekom prelijepom vrtu,

pa se k njemu približio anđeo Božji pitajući ga što mu je da je tako žalosno.

Dijete mu ispriča zašto se rastužilo. Tada ga anđeo dirne rukom i reče:

»Pogledaj oko sebe!«

U taj se čas dijete probudi i pogleda oko sebe, i gle! Svud po travi i cvijeću, kojim je prosulo vodu, zasjale na mjesečini zvjezdice.

»Oh, da bar svuda sjaju takve zvjezdice!« zaželi dijete.

Onda dijete pođe poljem i opazi da je cijelo polje, koliko je dugačko i široko, posuto zvjezdicama.

One je noći prvi put pala krajem rosa.

*

* *

Pohodili me danas Ivo i Ančica, mali moji znanci iz susjedstva, da pročitaju što sam dosad napisao. Nijesu baš osobito zadovoljni mojim poslom.

»Hm«, zamislio se Ivo turivši ruke u džepove hlača, »zar u vašoj knjižici neće biti i dugih pripovijesti; nema ni zagonetaka u njoj, ni . . .«

»Pa ni pjesmica«, završi Ančica.

Dabome, oni su u pravu — mnogo tog treba da se nađe u pravoj knjizi. Zato evo d u g a č k e

pripovijesti sa zagonetkama u stihovima:

VESELA BRAĆA

Siromašni neki kotlokrpa imao tri sina. Sva su trojica bili uvijek nasmijani, svagda spremni da se šale, pravi veseljaci. Najmlađi je bio dobar pjevač, a najstariji plesač bez premca.

Kad su sinovi odrasli, reče im otac neka pođu u svijet da se ogledaju za svojom srećom. Oni ga poslušaju i primivši njegov blagoslov oproste se lijepo s njim, te se vesela srca dadoše na put.

Za nekoliko dana stignu do vrta neke vještice. Momci nijesu znali da drveta u tom vrtu rađaju začaranim plodovima, pa najstariji nabere u kapu trešanja s grane što se savila preko ograde do puta. Kad su braća pojela trešnje, postade najstariji brat gadnom starom bakom, srednji golubom, a treći se premetne u zlatnu jabuku.

»Baš lijepo je to ispalo«, reče brat koji je postao bakom, »goluba će nositi njegova krila, a zlatnu jabuku ja, no ko li će mene ponijeti? Na tim starim traljavim nogama ne mogu nikud stići . . .«

Zaista je baka teško pješačila, ali kad je nastala noć, povrati se njoj i njenoj braći predašnje momačko obličje. I tako je i unaprijed bivalo: noću su braća bili momci, a obdan jedan baka, drugi golub, a treći zlatna jabuka. Zato su dan odredili za počinak, a noću su putovali.

Poslije nekoga vremena stignu braća u kraljevski grad, u kojem su vladale tri kraljevne. Njima je neki mudrac prorekao da će njihovi muževi biti neugledna roda, i zato su one odlučile da se neće nikad udavati. Postavile su oko svoga dvora jake straže i proglasile po svoj njihovoj kraljevini: »Dospije li ko od muških glava u naše odaje živ, neka mu je prosto da između nas bira svoju ženu!« Kad su to braća saznala i porazgovorila se o tome, odluče da pokušaju, ne bi li se kako mogli došumati u kraljevski dvor.

Sjutradan se podigne brat golub i sleti u dvorište kraljevskoga grada, pa se tamo pomiješa među ostale golubove, a brat baka uze zlatnu jabuku i pođe s njome kroz grad. Kad su kraljevne izašle iz crkve, kamo su pošle iz svog dvora na službu Božju, stupi baka pred njih. Ona im ponudi da kupe od nje zlatnu jabuku. Kraljevnama se svidio zlatan plod i one ga uzmu nagradivši staricu obilato. Kod kuće metnu zlat-

nu jabuku na svoj stolić u odaji gdje su se kroz dan zabavljale igranjem, pjesmom i svirkom.

Uveče se zlatna jabuka pretvori u mladića, kotlokrpina sina, i on se razgleda oko sebe. Kad je u odaji, punoj mjesečeva svijetla, ugledao na zidu tamburu zlatnih žica, on je skinu i poče udarati u nju. Kraljevne, koje su čule svirku, dobrzaju iz svojih ložnica i začude se veoma kako je dospio taj mladić u trošnim haljinama u njihov dvor.

»Ko si ti?« upita ga najmlađa između sestara.

»Tvoj budući muž«, odgovori mladić, »jer, držeći se vašega obećanja, odabirem te za ženu. U tebe su kose zlatne poput žica na ovoj tamburi od koje ljepše vidio nijesam...«

Čuvši njegove riječi, kraljevne se zaprepaste vrlo, i počnu ga moliti neka uzme od njihova blaga koliko ga je volja, pa neka ode. No sve su im prošnje bile uzaludne. Mladić reče da će otići samo uz taj uvjet da mu kažu što je to:

Danju blista kao zlato —
Noću svira umiljato...

Badava su kraljevne razmišljavale što bi to bilo, pa se napokon vrate umorne u svoje ložnice, a mladića puste sama. Kako li su se ujutro razveselile, kad su opazile da u onoj odaji nema

nikakva mladića! Zlatnu jabuku, što su je našle na podu, stave opet na stol, a zapovjedniku straže nalože uz teške prijetnje da pojača straže oko dvora, i da noću na nj bolje pazi.

Istoga dana, dok su poslije podne razgovarale u onoj odaji o noćašnjoj zgodi, doleti kroz otvoren prozor neki golub, te se spusti srednjoj sestri u krilo. Kad su ga one uzimale u ruku, on se nije otimao ni plašio, što se njima veoma svidjelo. Odlučiše stoga da tu milu pticu ne tjeraju napolje, nego da ostane u sobi dok je bude volja. Uveče, kad su braća ostala sama, pretvore se golub i zlatna jabuka u mladiće, pa mlađi i opet skine tamburu sa zida i zasvira, a drugi zapjeva što je umio ljepše. Tada dobrzaju kraljevne još većma začuđene negoli juče, i počnu nagovarati mladiće da odu. Ali stariji brat reče:

»Iako mi se i dopada srednja kraljevna »jer je u nje glas mio kao u grlice, mi ćemo otići, ako odgonetate ovu moju zagonetku:

»Danju guče, a ne pjeva —
Noću pjeva kao ševa...«

Kad kraljevne toga nijesu mogle nikako riješiti, rekoše momcima da će im učiniti po volji i vjenčati se s njima, ali neka pričekaju dok se

ne nađe muž i za najmlađu sestru. Braća su na to rado pristala, a one se vrate u svoje ložnice.

Sjutradan nađu sestre i opet zlatnu jabuku na podu, a goluba gdje sjedi mirno i guče na prozornici, no onih je mladića nestalo. Razvesele se tome, a onda metnu trostruke straže oko grada. Nad stražama postave nova zapovjednika, a pređašnjega osude na smrt, pa ga do smaknuća bace u tamnicu.

Isprva se zakane pozvati onoga mudraca koji im je bio tako loše prorokovao. On bi možda znao, nijesu li mladići dospjeli u njihov dvor pomoću kakvih čarolija, i neće li doći opet. Ipak se predomisle i ne pozvaše ga, jer nijesu htjele da mudrac sazna kako se njegovo proroštvo počelo ispunjavati. Sjete se napokon i bake koja im je prodala zlatnu jabuku: kad je tako stara, upravo prastara, možda je i tako mudra, pa bi ih ona mogla savjetovati što da učine. Dadu je dakle potražiti u gradu, i dvoranke je doskora dovedu pred njih. Baka je ponijela sa sobom svežanj s tri krasna odijela, što ih je kupila novcem dobivenim za zlatnu jabuku. Kad je čula što kraljevne od nje žele, ona im reče:

»Do sjutra ću vam razjasniti sve, ali večeras moram ostati sama u ovoj sobi . . .«

Kraljevne joj to dopuste, i tako se sva tri brata nađu zajedno u kraljevskom dvoru. Razvesele se stoga, te se baka neprestano smijuckala, golub je radosno gukao, a jabuka se sjala kao da će buknuti plamenom.

Uveče, kad im se vratilo pređašnje ljudsko obličje, preodjenu se u haljine što ih je donio najstariji brat. Potom najmlađi zasvira u tamburu, srednji zapjeva, a treći počne plesati, da je pod zatutnjio.

Dođu kraljevne, pa ugledavši veselu braću, djevojačka im srca radosno zakucaju. Nikad nijesu vidjele ljepših momaka, i pomisle u sebi: zaprosi li ih koji od njih, rado će mu pružiti ruku. Kad je opazio nastariju sestru, stupi treći brat pred nju i reče:

»U tebe je stas kao u košute, pa sigurno umiješ i lijepo plesati; hoćeš li mi biti ženom?«

»O, vrlo rado!« odgovori ona.

Ali mladić reče:

»Ne sviđam li ti se, možeš odgonetati jednu zagonetku, pa ću otići; reci što je to:

»Ružna li je danju bila —
A sad pleše kao vila . . .«

No kraljevna nije marila da pogađa što bi to bilo. Onda i mlađa braća pristupe svojim odabranicama i reknu:

»A mi smo vas već isprosili...«

Kraljevne se sad dosjete ko su bili oni mladići pređašnjih noći, i odgovore:

»Ah, rado ćemo biti vašim ženama! Mislile smo prije da ste sinovi kakvog kotlokrpe...«

»Pa to i jesmo«, nasmiju se braća, »iako su nam haljine kneževske...«

Sestre su uvidjele da se ispunilo mudračevo proroštvo: za kraljevske su kćeri njihovi vjerenici dosta neugledna roda, ali što zato kad su oni tako lijepi! Onda ih upitaju što su značile njihove zagonetke, a braća im kažu, i svi se rastuže. Pošalju tada po onog mudrog čovjeka neka im kaže kako bi se braći moglo pomoći da sačuvaju zauvijek svoj pravi lik. Mudrac dođe i reče:

»Najstariji brat je ubrao trešnje i dao braći da jedu; kad je baka, treba da ga poljubi netko neznajući ko je zapravo ta baka, tada će se sva tri brata izbaviti od čarolije...«

Ali uzalud su tražili cijelim gradom čovjeka koji bi, ma i za veliku nagradu, htio poljubiti baku, tako je bila ružna i odvratna. Napokon se sjete zapovjednika straže, onoga što je u

tamnici čekao na smrt. Dovedu ga dakle i obećaju mu oproštenje kazni, povratak prijašnje časti, i još posebnu nagradu, poljubi li on baku. Oklijevajući dugo riješi se napokon zapovjednik i učini kako su mu kazali.

I tako se braća oslobodila. Povjenčavši se s vjerenicama svojim, odluče da će naizmjence vladati zemljom, i to svaki brat po mjesec dana. Kad je vladao najmlađi brat, cijelo je kraljevstvo sviralo; za vladanja srednjega brata svud bi se pjevalo, a dok je treći brat sjedio na prijestolu, sav je narod plesao. Napokon je ljudima dodijalo da se domišljaju koji zapravo brat u koje vrijeme vlada, pa se danas u tom kraljevstvu i svira, i pjeva i pleše — sve u isto doba.

Braća su pozvala i svog oca k sebi, te on u kraljevskom dvoru još i sad veže napukle lonce, ali — zlatnom žicom...

LJEPŠE NO SUNAŠCE...

Sakrij se, zvjezdice,
Ugasni, Danice!
Takve su očice
U naše Anice...

Danas ih vidjelo
Kroz lišće svileno,
Pa se postidjelo
Sunašce mileno:

Ljepše no sunašce
Što sja kroz grančice —
Vedre su očice
U naše Ančice . . .

ŽIVOT

U trošnoj drvenjari nakraj grada živio starac trgovac. Danju je boravio u svom dućančiću, sam je posluživao mušterije, te im se ulagivao lijepim riječima i šalama. No za nj nije niko mario, pa izlazeći iz njegove trgovine, ljudi bi ga namah i zaboravili. O njemu nitko nije znao niti šta dobra niti zla. Nitko nije pamtio da je kad prošao gradom, da je promijenio kapu ili da je kad bio manje sijed.

Uveče, kad bi svršio svoj posao, zavukao bi se u svoju sobicu da prospava noć bez misli, bez sanja. No to nije moglo biti dovijeka.

Potkraj prošle zime zabrinuo se starčić. Obdan ne može da jede, a obnoć ne spava. Zaokupile ga misli, a zna se kakve, kad se čovjeku mnogih ljeta zamute oči, a štap otešča.

Starac ustaje neveseo, ne raduje se poslu, niti mari da ubilježi tečeni novac. A to je inače činio uvijek i ne sjeća se da je kad bilo drukčije. Napokon se jednog jutra riješi, dohvati knjige te sjedne da računa.

Ali eto, ne može da piše — division dršće mu ruka. Ražali se starcu samome na se. »No«, pomisli, »svejedno, dvije tri kvačice, pa je gotovo . . .«

»Stani!« začuje glas iza sebe kad je prihvatio pisaljku. »Ta dosta je te muke — vrijeme je da se razonodiš . . .«

Teško li se okrenuo starac u svom naslonjaču! Za svega svojeg vijeka nije vidio gosta kod sebe, a ko je to najednom?

Vidi, mladić lijep, naočit, uzrasao pred njim u sebi i ljupko se smiješi na nj.

»Ko si ti!« začudi se starac.

»Ja sam Smrt! Sve razmišljaš o meni, drugo šta gotovo i ne radiš, a sad me ne prepoznaješ?«

Starčić se prepane, skine naočari, protrlja ih maramom i opet ih namjesti.

»Hm«, promrmlja, »vidiš, baš ti se nijesam nadao . . .«

»Nijesi se nadao? A što si onda cijelu noć uzdisao; zar tek onako?«

Začudi se starac, otkale to Smrt sve zna, i ne smije ništa da reče.

»Nego čuj, starče!« produlji Smrt i sjedne na stolicu. »Srećom si ti po broju jedan od onih kojima mogu da ispuñim posljednju želju. Mio li ti je život, a ti pođi, pa ga se još danas nauživaj. A ja ću te čekati...«

I zaista, Smrt se namjesti na stolici kao onaj ko je naumio čekati.

»Pa dobro!« promisli starac i reče: »Ja ću poći, a ti čekaj...«

On dohvati kapu, zakopča haljetak i uzme štap.

»Bog s tobom!« zaželi Smrt.

Starac sađe na ulicu. Ljudi su prolazili i veselo razgovarali. Trgovcu se pričini kao da su svi saznali lijepu i radosnu novost, i jako zaželi da i on sazna što ih nagoni da povikuju, i čemu se toliko smiju.

Ususret mu se žurio dječarac s neobičnom crvenom kapom. Nestašnim je pogledom smjerao za dječacima što su odmicali u trku niz ulicu.

»Ej«, vikao je mališ za njima, »čekajte me...«

»Prijatelju«, zaustavi ga starac prijazno, »ne znaš li ti što se desilo u našem gradu?«

»Ah, Miši je eno pobjegao kanarinac; sad su ga uhvatili, a ja bih htio vidjeti kako će ga smjestiti u kavez...«

»Kanarinac?« reče starac. »Kanarinac je odletio, zar je to sve?«

No dječak je već odbrzao i crvena je kapica zamakla u pokrajnju ulicu.

»Kakav lijep momčić!« promrmlja starac i pođe dalje.

Dio grada kud je prolazio zapremile su stare kućerine poput njegove. Crni krovovi naherili se kud koji. Do njih su sezali prepletenim granama stari orasi, na kojima su već nabubrili krupni, ljepljivi pupovi.

»Ta već je proljeće!« šapne starac.

»Proljeće! Proljeće!« zacvrkutale lastavice.

»A i vi ste već došle!« pozdravi ih on.

»Jesmo, jesmo!« razveseli se mnogo malih crnih ptičica, »iz daleka, iz daleka...«

»Jeste li već dugo tu?«

»O da, o da!«

I one se bučno podignu s granâ, s gnijezdâ i tarabâ, pa se raziđu vedrinom.

Odasvud sunce i ptičje pjevanje.

I u starčevim se grudima prenu nešto toplo i razlije mu se svim udovima.

»Znaš li sad«, nasmije se sam sebi, »zašto su ljudi veseli?«

Uspravi se, pogladi bradu i pođe dalje.

Osjeti se mlađi i laganiji.

»Kakva radost! Neobično!« pjevuckao je u njemu tihi glas.

No uto se javi i drugi:

»Jedamput u trideset godina...«

»Zaista!« pomisli starac.

Gorka je kaplja kanula i razišla se njegovim veseljem.

»Drukčije je to nekoć bilo!« uzdahne on.

»Drukčije, je li?« pričuje mu se poznat glas. »Na rijeci, znaš li, u čamcu kad smo ležali...«

»Ivan! Bože, što li sam se na nj sjetio!«

»Aj, aj, kako li je šaptalo drveće kad smo prolazili šumom!« začuje glas i drugog prijatelja iz mladosti.

Trgovac je dugo razmišljavao o svojoj prošlosti. Izašao je iz grada. I visoke kuće i zvonici tamnjeli su daleko za njim.

Odnekale se začula pjesma, sitan djevojački glas:

U zoricu, na grančicu
U moj mali stan
To sunašce dolazi mi —
Bijel mi javlja dan...

Sa zelene sa grančice
Oj se budi moj;
Na grančici na zelenoj
Savih stanak svoj...

»Jedanput!« šapne starac. »U trideset godina jedanput...«

Sve više je nestajalo njegova veselja, sve većma ga stezalo oko srca.

Obuze ga gorka tuga.

»Lijepa pjesma, zar ne, čiča?«

Trgovca je stigao nepoznat čovjek, isto takav starac kao što i on, vojnik bez jedne noge pomažući se kod hodanja izlizanom drvenom štulom.

»Lijepa, da!« reče trgovac.

»Sve je lijepo; gledaj polja, njive; vidiš li onu šumu daleko tamo — kao tanka se pruga vidi...«

»Vidim.«

»Vidiš li onu maglicu na poljima? Ta me sjeća puščanog dima...«

»Haj! Dim, vatra, prasak!« proslijedi stari vojnik udarajući čvrsto štulom, »znadeš li ti što je to? Jesi li kad čuo trubu ovako ujutro kad sunce sja, kad se polja bude; u ovakvo rosno jutro jesi li čuo kako truba zove?«

»Našto to!« progunđa trgovac.

»Našto? Jesi li kad čuo kako barjaci šušte? Jesi li kad stupao među tisućama ljudi, i pjevao pjesmu, pjesmu žarku, pjesmu divnu?«

»Ne mili mi se — krv...«

»Krv! A borba?«

I neznanac kao da se razljutio:

»Borba je život — život je borba; razumiješ li ti to?«

A onda zašuti i stane.

»Evo!« podigne štulu pokazujući je, »ja se borim i sad; što veliš na to?«

»Ništa.«

»Ništa?« zašuti neznanac začuđeno. »No, ti si, prijatelju, zaista nesrećan čovjek; kako ti ne dodija život?«

Pođoše dalje, trgovac veoma snužden.

»Nije mi dodijao život«, reče on muklo, »jer nijesam ni živio...«

»A odašta si sijed?«

»Bog zna.«

Obojica su šutjeli. Nebom je prolazila četa bijelih oblačića, sad sakrivajući sad otkrivajući sunce. I poljem su se žurile njihove sjene.

»Evo drvo, ne bi li otpočinuli? Meni je teško hodati«, reče vojnik.

Ante Kuman

Smjestio se na čvorastu korijenju staroga hrasta, što je izvirivalo iz zemlje.

Daleko u polju orao je seljak, i topli vjetrić raznosio je kratke poklike kojima je gonio konje.

»Čuj, ti!« sjeti se sakati vojnik. »Ti što si živio da posijediš, ne dolazi li ti želja da uzoreš jednu brazdu?«

Trgovac je šutio.

»Gle, kako se ljeska crna zemlja za plugom; oh, zemlja!«

Trgovac ni da bi trenuo okom. Suze mu navirale.

»Život, život — kako je lijep!« uzdahne tiho suputnik. »Jest, lijep je — ljepši no ikad!«

Trgovac se digne i zagleda se u njega.

»Kamo ti putuješ?« reče.

»Ne znam«.

»A ja idem natrag!« pokaže trgovac prema gradu. »Tamo me čeka gost. S njim ću otići, s tim neobičnim gostom, daleko . . .«

»I ja volim daleke putove!« reče vojnik.

»Ja ću otići, i jamačno se neću nikad vratiti. A ti,« nastavi trgovac, »koji razumiješ život i sve njegove lijepe patnje i radosti, uzmi ovo . . .«

On metne vojniku u ruku kesu, veliku kao

muška pest, punu dukata, koju je jučer slučajno metnuo u džep i poslije nije mario da je izvadi.

»Spomeni se starca trgovca,« proslijedi on, »koji je čas pred smrt upoznao život, a sad ga se odriče, malog njegova ostatka se odriče; i to malo uvećalo bi još više moju golemu tugu za njim...«

Vojnik ga je motrio nijemo.

»Bolje je da i ne znam što ću izgubiti«, završi trgovac. »Bog te pratio«, otkrenu se on i pođe prema gradu lagano, lagano...

»Čovjeke«, dovikivao je za njim vojnik, »čuj!«

No trgovac se nije obazirao.

Daleko pred njim kupali su se u suncu visoki krovovi kuća i zvonici.

SUTON

Javljaju se zvonovi
Iz dalekih strana
Kroz dolove sumračne —
Povrh snenih grana...

Zaplakaće planinom —
Prenuće se jeka:
Slušaću je zamišljen
Ja i moja seka...

PUSTINIK I KRIJESNICE

U nekoj šumi živio prije mnogo vremena starac pustinik. Stanovao je u nekakvu šupljem deblu, a hranio se medom šumskih pčela i hljebom koji su mu donosili ljudi iz nedalekih sela za ljekovite biljke i korijenje što ga je on sabirao. Veći je dio dana provodio u ruševnoj šumskoj crkvici klečeći pred žrtvenikom gdje je oplakivao svoje i tuđe grijehe. Ostalo vrijeme šetao je šumom i činio dobro njenim stanovnicima, a ponajviše ptičicama. Kad je već sasvim ostario, zaputi se svijetom da pohodi u dalekoj zemlji grob nekoga božjeg ugodnika.

Njegovim se odlaskom mnogo toga promijenilo u šumi, pa su nastali zli dani osobito ptičicama. Nikoga nije bilo da podigne gološave mališe u gnijezda, kad bi iz njih ispali. Dolazili dječaci, pa su ili razbijali ili odnosili šarena ptičja jajašca, a ljutim gujama nije niko prijetio prutom da ne čaraju otrovnim očima malih pernatih pjevača i da ih ne proždiru. Tišinom u granju i među stablima često bi odjeknuo tjeskobni poklik nesrećnih sirotica što ih je njihov sijedi branič prepustio lošem udesu...

Nekoga dana u predvečerje, dok je sunce sa zapada pozlaćivalo vrške staroga drveća, kliknu

drozd, grlati pjevač, sazivajući s grane starog brijesta kraj crkvice ptičji zbor. Kao šum lahora začuje se šumom lepršanje mnogih krila, i za nekoliko časaka sakupi se kraj sazivača sila ptičica. Posjedale su po granama i grančicama oko njega. On im razloži čemu ih je sazvao. Ptičjem rodu, reče, prijeti smrt i zator sa sviju strana, i, ne vrati li se uskoro stari pustinik, njihova je propast gotova. Trebalo bi dakle da se sakupe u crkvici i da se pomole neka bi dobri Bog pospješio starčev povratak. Govornika su svi pažljivo saslušali i saglasili se s njime.

Žuna odmah uleti kroz mali prozorčić u mali zvonik i poče da udara kljunom u zvono. Tako navijesti početak ptičje pobožnosti. Grmuša neka odleti na pašnjak u blizini šume, gdje su pastiri naložili vatru, pa se povrati ubrzo s plamenom grančicom u kljunu. Uleti zatim kroz razbito okno u crkvicu i napali ostatke svijeća na žrtveniku. Za njom ulete također i druge ptičice, posjedaju po stepenicama žrtvenika, po starome raspelu i kipu nekoga sveca, i započnu prekrasnu pjesmu kojom su sazivali božju pomoć u svojoj nevolji. Zauzete zanosnom molitvom nijesu ni opazile što se kraj njih zbiva. Kroz okno je uletio neki stari rogač u crkvicu,

za njim smrdljivi zujak, potom mrka mrtvačka glava, i sva sila ostalih buba. Sve što od njihova roda boravi u šumi, nad močvarom i livadama, pod zemljom ili u uzduhu, sve je to nagrnulo kroz okno i poput guste magle napunilo sumračnu crkvicu. Istom kad su golemi mrki leptiri s ostalim orijašima iz roda kukaca navalili na zapaljene svijeće da ih pogase, prenule se ptičice i zbunjene nijesu znale što da učine. Dabome, za kratak čas nastala je cika i gužva, pa ništa što se u takvim zgodama događa, nije nažalost ni tom prilikom izostalo. Po bučnim poklicima nekih razjarenih kornjaša moglo se razabrati da žele spriječiti molitvu za pustinika, koji je bio njihov neprijatelj, jer je štitio njihove zatornike — ptičice...

Sve to gledao je i slušao stari pustinik. On se baš u to doba vratio s puta, pa je na pragu otvorenih crkvenih vratiju zastao zadivljen. Zatim pođe lagano prema žrtveniku, a odjek njegovih sandala među pustim zidinama prenu zavađene iz bjesnila, te cika, zujanje i šum krila utihnu. Starac nije nikog ni pogledao, pa ni postiđenih grlica, davnih svojih miljenica. Lagano je mahnuo rukom da mu ne sjedaju na ramena...

Sve se dakle smirilo i muk zavladao crkvi-

com, samo se na žrtveniku neke sitne bubice trsile da sklone s njega iskrice pogašenih svijeća i popaljenih krilaca onih koji su stradali u borbi. Gledajući dugo njihovo nastojanje, starac se odjednom osmjehnuo tiho, podignuo je staračke ruke pa lagano načinio nad malim poslenicima znak blagoslova.

Odonda ne gasnu svijetle iskrice što su ih te bubice podigle sa žrtvenika, pa i sad svijetle u mraku ljetnih noći nalik na kandioca što gore u svetištima hramova božjih.

A te su bubice, razumije se, naše krijesnice . . .

U ŠUMI

Pošla seka s bracom u šumicu —
Pripremila tamo užinicu:
Jagodice na zelenom listu;
Vodu pili sa izvora čistu,
Pa sad sjede na starome panju
I slušaju ptičice u granju . . .

UKRADENO SUNCE

Zli neki div, kad već nije znao kakvu pakost da učini ljudima, ukrade sunce i sakrije ga, te

je zemlju prekrila tama i svud je nastala nepodnošljiva studen. Ljudi u svom očajanju potraže diva i ubiju ga, ali sunca nijesu mogli naći. Učine dakle vijeće zajedno sa životinjama i počnu se dogovarati kako će se pomoći u svojoj nevolji. Naposljetku pošalju sovu, gavrana i nekog malog pjetlića da potraže skrovište u kojem je opaki div sahranio divnu nebesku luč.

»Kad pronađete sunce«, rekoše ljudi izabranim odaslanicima, »javite nam, pa ćemo ga mi vratiti na njegovo mjesto; vi biste se mogli suncem opržiti, ili bi ga — sačuvao nas od toga Bog! — mogli i razbiti, kad bi vam po nesreći palo na tle . . .«

»Pa dobro«, odgovoriše poslanici odlazeći, »nađemo li ga, javićemo vam . . .«

U gori, tražeći sunčevo sklonište, naiđu na neku pećinu, iz koje se kroz malu rupu prokrao zlatan snop sunčanog svijetla i obasjavao posvudašnji mrak.

»Huhu! Sunašce je tu!« kliknu sova i uleti kroz onu rupu u pećinu, pa uhvati sunce kljunom, koji je dotada bio ravan. U isti joj se čas zamrače oči od silnog sunčanog svijetla, kljun joj se savine od njegova žara, i mudra sova odmah izleti iz pećine dok nije još i gore postradala.

»Prijaško«, reče ona gavranu, »pođi sada ti po sunce; ja umalo što sasvim ne obnevidjeh . . .«

Gavran zatvori oči pa uleti u pećinu, iz koje nije dugo izlazio. Napokon se vrati k drugovima bez sunca, vas čađav poput dimnjačara, i pokvarena kljuna.

»Kvar! Kvar!«, zagrakće tužno, »kako li me opalio njegov žar . . .«

»A sad je na tebi red«, obrati se sova pjevčiću. »Što li će tek s tobom biti, kad smo mi, pametniji od tebe, bili tako loše sreće . . .«

»Pozvaću ljude, kako smo i obećali; oni će se suncu jako veseliti«, odgovori čedni pjevčić. »Eto što će biti . . .«

On se popne navrh stijene iznad pećine sa suncem, isprsi se lupajući krilima, i zapjeva što ga je grlo nosilo:

»Kukuriku! Zlatno je sunašce tu . . .«

Ljudi su ga čuli, sakupili se kod pećine i oprezno izvadili sunce iz nje, te ga odnijeli u njegove dvore iza gore, odakle će opet polaziti na šetnju nebeskim drumovima i obasjavati sav svijet.

Njegove svjetlosti sova još i danas ne može podnijeti, gavran je još uvijek crn poput uglja, a pjevčića su ljudi uzeli u svoje selo da im svakog jutra veselo naviješta izlazak sunca svojom pjesmicom:

Kukuriku! Kukuriku!
Zlatno je sunašce tu . . .

PRČA O ZAHVALNOM ZEČIĆU

Mala neka djevojčica pođe jednoga zimskog dana u pohode svojoj tetki, koja je stanovala onkraj šumice. Putem ugleda kako se grančice nekakva drvca svijaju, jer je na njih napadalo mnogo snijega.

»Ubogo malo drvce«, šapne ona, »oslobodiću te teška snježnoga bremena . . .«

Kad je pristupila drvcu, onò progovori:

»Prije negoli me streseš, podmetni svoju šubicu pod moje grančice . . .«

Djevojčica učini tako i strese drvce. Potom pogleda u šubicu, pa mjesto snijega što je u nju pao, ugleda samo biserje. Ona ga spremi u džepove svoje bundice, šubicom se pokrije i pođe dalje. Doskora sretne na putu ptičicu.

»Mora da je gladna!« pomisli djevojčica. U džepu je imala komadić kruha što joj ga majka dala na put. Izvadi ga dakle i smrvi ptičici. A kad se ptičica nahranila, reče djevojčici:

»U onom je grmečku gnjezdašce s tri jajašca; pođi pa ih uzmi...«

Djevojčica pođe grmečku i zaista nađe u njem tri jajašca, a bila su od suhoga zlata. Ona ih metne u džep i pođe dalje. Susretne nekog prozeblog zečića, koji se stisnuo na putu i drhtao.

»Smrznuće se!« zgrozi se djevojčica.

Podigne zečića i sklonu ga pod svoju bundicu da ga zgrije. Doskora se on oporavi i reče djevojčici neka ga metne na put. Ona učini kako je želio. Tada on sjedne na stražnje noge i držeći prednju šapicu na čelu, poče se nečemu domišljati.

»Što da ti dadem, dobra mala djevojčice«, upita je.

Djevojčica se nasmije:

»Što da mi daš? Ništa...«

Ali zečić reče:

»Znadem da te je drvce nadarilo biserjem, a ptičica zlatnim jajašcima; moj dar treba da bude još ljepši, ali što bi to bilo?«

Napokon se domisli:

»Aha«, klikne, »sad znam što će ti vrijediti više od biserja i zlata! Evo ja ti obećajem: nasadiš li u svom vrtu ne znam koliko kupusa, ja od njega neću okusiti ni perca...«

I zečić otrči veselo svojim putem.

To mi je ispripovijedala u ivanjskoj noći vjeverica, kad je ispred nas preko puta pretrčao neki zečić.

»A kakvu je ono ptičicu srela djevojčica u šumi?« upitah vjevericu.

»To je bila, mislim, zeba; čuj sad priču i o njoj...«

ZEBA

Zimskog jednog jutra opazi neki mali kraljević da su sva okna na prozorima njegovih odaja prekrivena gustim zastorima od ledenog cvijeća. On otrči u veliku dvoranu gdje je kralj držao sa svojim doglavnicima jutarnje vijeće. I kralj i doglavnici drhturili su od studeni, jer se dvorana radi svoje prostranosti nije mogla valjano ugrijati.

»Oče«, poviče kraljević s vratiju, »neko je zastro prozore u mojim sobama ledenim zastorima pa ne mogu da vidim vojnike što vježbaju pred dvorom; ko je to učinio?«

»Kraljeviću«, odgovori jedan od doglavnika vas modar od zime, »to je učinila ona od koje i mi svi z e b e m o . . .«

»Neka je straža uhvati i zatvori u kulu za sužnjeve«, reče kraljević i ode ne čekajući na odgovor.

Uveče zapita kraljević svoje sluge da li je uhvaćena noćna vezilja ledenih zastora, a oni mu odgovore da nije.

»Tada ću je sam dočekati, pa dođe li, neće joj više pasti na um da dira u moja okna . . .«

Sjedeći na svom naslonjaču i čekajući tajanstvenu pohodnicu, kraljević začuje najednom

kako nešto kucka na oknima jednog prozora poput grančice uznjihane vjetrom. On skoči i otvori prozor, a u sobu uleti sitna neka ptičica i spusti se na zlatnu krunu kojom je bio urešen vrh njegova naslonjača. Ptičica je bila zaogrnuta tankim ogrtačem, na glavi je imala crnu baršunastu kapicu, i imala je bijelu haljinicu.

»Ah, ti li si ona«, vikne kraljević, »od koje ljudi z e b u !«

On trgne iz korica o boku svoj mač i oštrim njegovim šiljkom rani ptičicu u grlo, iz kojega poteče krv i oboji svojim crvenilom njenu bijelu haljinicu. Bio bi je možda i ubio, da se mala sirotica nije u posljednji čas uklonila njegovu oružju poletjevši dvoranom na svojim kriocima. Kralj, kad začuje dječakovu viku, dođe iz svoje ložnice u njegove odaje, i zapita ga što ga je uznemirilo.

»Hoću da ubijem z e b u«, odgovori mališ pokazujući mačem na ptičicu.

Stari kralj i njegov neuki sinčić nijesu se odmah mogli sporazumjeti, i dugo su razgovarali, dok napokon kraljević ne uvidje da ona z e b a što veze ledena vela na oknima nije ptica, i da je ludo učinio što je svoju sitnu gošću tako nelijepo dočekao. Dakako da se on kasnije radi toga mnogo kajao, i postao je njenim najboljim zaštit-

nikom. On je zamoli neka nikad ne skida krvave haljinice, koje će ga potsjećati na njegovu nedostojnu žestinu i nepromišljenost.

U zebe su još i danas krvave grudi, a i ime je u nje ono isto kojim ju je nazvao njezin mali prijatelj.

SUSRET

S krčagom je mala
Neda dotrčala.

Znate li što Neda
majci pripovijeda?

Jaglaci su žuti
posvud razasuti

I sunce već zove
iz grana pupove.

Zapjevale ptice
Nedi iz šumice;

Gorom, poljem šeće
radosno proljeće.

Na putu do vrela
Neda ga susrela.

SLIJEPI MONAH

U nekom manastiru živio starac monah. Bio je pravedan i svet, no u njega je bila čudnovata jedna želja, radi koje ga je Gospod naposljetku pokarao. Starac je naime htio da još za života vidi kraljevstvo blaženih — Jerusolim nebeski, grad o kojem veli drevna pjesma da mu zidovi gore od zlata, halcedona i hijacinta.

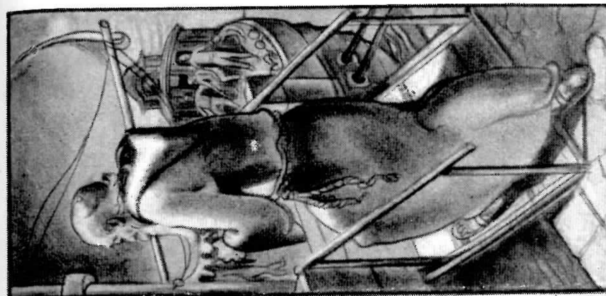
Jednoga dana sađe taj starac u vrt kraj manastira. Šetao je tamo dugo zadubljen u svoj psaltir, ali kad se htio vratiti u manastir, opazi da se nalazi u dosad mu posve nepoznatu kraju. Stajao je naime na putu nedaleko nekoga velikog grada. Razmislivši što da učini, odluči se te pođe u taj grad, i doskora stigne u nj. Prolazeći ulicama nije sreo ni žive duše. Kuće su tu bile stare i ruševne, zidovi obrasli mahovinom, a iz pukotina u njima nikla je trava. Kroz razbite je prozore pirio studen vjetar i dopiralo hukanje sova. Monaha podiđe neki neprijatan i hladan osjećaj, pa se poče strašiti slušajući kako lupa njegovih sandala ozvanja muklo među tim pustim zidinama. Pohiti dakle naprijed da što prije izađe iz tog sablasnog mjesta. Za neko vrijeme stigne u dio grada u kojem je — sudeći po svemu — bila luka.

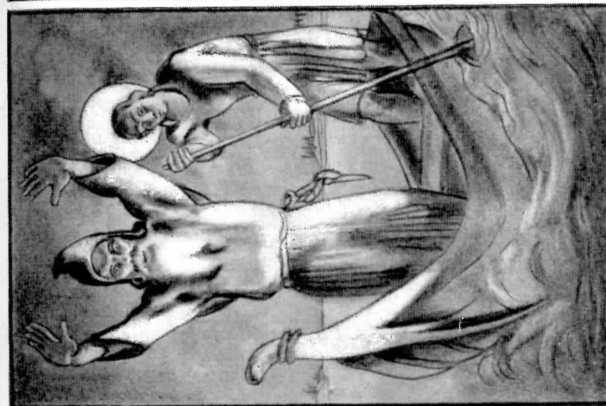
Tu opazi monah mnogo šutljivih i blijedih ljudi. Svi se oni žurili na most kojim su prelazili na nekakav brod. I on pođe s njima i, začudo, niti ga je ko šta zapitao niti sustavljao. Napokon se brod otisne od obale i monah ugleda kako na njegovu jarbolu leprša taman stijeg.

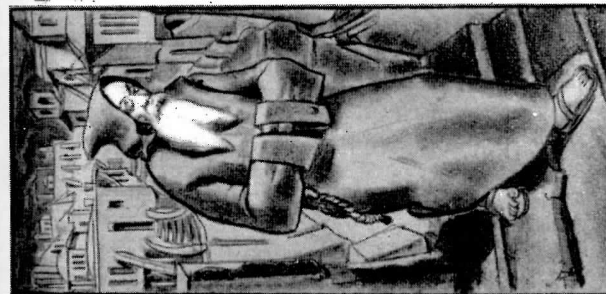
More je bilo mirno i šutljivi su suputnici šetali palubom. Ali najednom se dogodilo nešto te se monah od groze sledio. Iz mora je naime izronila nekakva gadna neman, a jedan se od putnika baci s broda, i nestane ga u njenom grdnom ždrijelu. I tako je bivalo i unaprijed: kadgod bi izronila kakva neman — a to se dešavalo sve češće — bacio bi se neko s broda, no niko se osim staroga monaha nije obazirao na to.

Poslije nekoga vremena stigne brod s putnicima do niza nekih ostrva. Na njima su stršale oštre krševite klisure, vidio se po koji grmičak i pusto kamenje — inače ništa. Brod je plovio redom od jednog do drugog ostrva, i na svako se iskrcao po koji od putnika. Napošljetku sađe i monah na neki otočić gdje je bilo nešto više zelenila nego na ostalima. Obilazeći svojim novim boravištem ugleda nekoga lijepoga mladića, koji mu prijazno dade rukom znak da dođe k njemu. Mladić je razgledavao nekakav čamac.

Ante Kuman

»To je tvoje djelo«, reče starcu, »treba samo da pribaviš i veslo . . .«

»Kakvo djelo?« začudi se monah.

»Ovaj čamac što si ga na onom svijetu sagradio«, nasmiješi se mladić, »a to si učinio svojim valjanim životom . . .«

»Na onome svijetu?«

»Dabome, na onome«, opet će mladić, »što ga zauvijek ostavlja svatko kad iz luke grada Smrti zaplovi na brodu Pokojnik . . .«

»A gdje sam ja sada?« zapita monah ustrašen.

»Na ostrvima čistilišta«, odgovori mladić mirno. »Ovdje dolaze oni koji nijesu ili nikako ili sasvim izgradili svog čamca da se na njem prevezu do otoka na kojem je kraljevstvo blaženih, grad zlatnih bedema urešenih dragim kamenjem. Ti treba da još veslo načiniš . . .«

Sad pomisli starac u sebi je li ovamo dospio živ, i nije li mu se počela živom ispunjavati davna želja.

»Živ si«, reče mu mladić pogađajući njegove misli, »i dogodiće se što si želio, no bolje bi bilo da ne bude tako . . .« I pokaže rukom na drugu stranu ostrva gdje je nebo bilo sjajno kao za sunčanoga izlaza. »Eno«, reče, »kako se žare nebesa od sjajnosti kubeta na gradu vječnosti . . .«

Potom sazna monah od mladića da ostrva čistilišta poput golemog prstena opkoljuju otok blaženih; da pokojnici koji su se tek na samrti pokajali, moraju ovdje istom sjemenku zasaditi iz koje će narasti drvo za njihov čamac; da je na nekim ostrvima zemlja vruća, a na drugima da ima zmija, jakreba i svakakve gamadi.

»A što bude s prokletnicima?« zapita napokon starac.

»Jesi li vidio ljude«, odgovori mladić, »kako su se s broda Pokojnih bacali u ralje gadnih nemani?«

»Vidjeh...«

»Bili su to prokletnici koji su se i na onom svijetu bacali sami u ralje nemanima grešnosti«, nastavi mladić. »Njih one rugobe odnašaju na dno mora, gdje je paklena kapija...«

*

Za nekoliko dana uz pomoć mladićevu (a taj bijaše anđeo Božji) načini starac veslo, i tada obojica spuste čamac u vodu. Prije negoli se otisnuše od obale, mladić opomenu starca da pregori svoju želju, ali ga monah ne htjede poslušati. Plovili su neko vrijeme, a onda reče mladić:

»Sad lezi, starče, na dno čamca, jer ćeš prije reda obnevidjeti od svjetlosti koja biva sve silnijom...«

Starac učini kako mu je bilo rečeno, te pokrije lice rukama, a mladić je sam veslao dalje. Napokon osjeti monah da je čamac pristao valjda uz neku obalu.

»Evo nas blizu cilja«, javi se mladić, »ali te molim još jednom, vrati se i ne gledaj onoga što nije stvoreno za gledanje smrtnome oku; korovi nebesnika — znaš li ušutjeli su iščekujući zaprepašteni udes drznika koji se odlučio da takva šta učini...«

»Ne, hoću da vidim!« klikne monah.

»Ustani dakle!« reče mladić.

Starac se pokuša uspraviti, otvori oči, ali se isti trenutak, zabliješten silnom svjetlosti, sruši onesviješten u čamac.

Kad mu se svijest povratila, začuje kraj sebe poznate glasove monaha, svojih drugova. Razgovarali su o tome kako su ga našli gotovo mrtva u manastirskom vrtu i odnijela ga ovamo u njegovu ćeliju.

Čuo ih je, ali vidio nije nikoga: bio je slijep...

MODRI ZVONČIĆI

Pod sagnutim gdje vrbama
plah potočić žubori;
kud šušte žita dozrela
i mak na suncu gori;
gdje križevi kraj crkvice
na humcima se crne;
po livadama kraj šume
gdje noću pasu srne;
kud na planine visoke
pastiri stada gone —
svud modri cvatu zvončići
i tiho, tiho zvone...

LEPTIR

Pripovijedaću vam o ugljenaru i dragom Bogu, o šaci snijega, o suncokretu, o zlatnom oblačku, o krupnoj nekoj suzi, pa također i o mnogočem drugom. A zapravo je ovo samo pripovijest o nekoj maloj djevojčici i njenom udesu.

Neki je ugljenar živio sam samcat u svojoj kolibici u šumi. Često bi mu dodijala samoća, a naročito jeseni i zimi, kad radi nepogodna

vremena nije mogao na posao. Tada bi uzdisao: »Bože, pošalji mi nekoga neka mi bude drugom u ovoj pustoši...«

Jednom mu se javi Gospod Bog u liku stara čovjeka pa mu reče: »Da ne jadikuješ toliko, učiniću ti po želji: daću ti kćerkicu, ali crnu kao što si ti, pravu ugljenarsku kćer...« — »Nemoj tako, Bože,« reče ugljenar, »nego kad sam ja crn kao ugalj, neka mi bar kćerka bude bijela kao snijeg...« — »Pa dobro,« nasmije se Gospod, »biće takva, no donesi mi snijega...«

Bilo je ljeto, pa je ugljenar u nekoj sjenovitoj gorskoj uvali našao snijega jedva za šaku. I od ovo malo snijega još ga se dosta rastopilo, dok ga je ugljenar donio Gospodu Bogu. Od ostatka mu Bog načini majušnu djevojčicu, pravog ženskog Palčića. Ugljenar joj dade ime i nazove je, razumije se, Snježankom.

Samotna je ugljenarova kolibica oživjela dolaskom male Snježanke, te u njoj nije nikad ponestalo smijeha i pjesme. Radosno je on dolazio kući vraćajući se s posla, jer je znao da će ga ona razonoditi pa bio ma kako shrvan svakidašnjim naporima. Ali vrijeme brzo prolazi, a osobito srećnim ljudima, pa je došao čas kad se ugljenar morao dijeliti sa svojom kćerkicom.

Nekog jutra zapali ugljenar lulu, pa ne govoreći ništa, uze Snježanku za ručicu, i pođe putem onamo kamo — kako se kaže — za vazda gre se. Kad su izašli iz šume te se nešto udaljili od nje, otac podigne djevojčicu i metne je na suncokretov cvijet koji je cvao uz put na rubu neke oranice. Potom izvadi lulu iz usta, otare dlanom ruke jedan pa drugi brk, i oprezno poljubi Snježanku: »Ja, milo čedo,« reče, »ja odlazim na onaj svijet. Ti ostaj ovdje i budi mirna — ja te neću zaboraviti: još danas ću se porazgovoriti s Gospodinom Bogom o tome što ćemo s tobom...«

Snježanki je bilo udobno i lijepo na cvijetu kao na kakvome jastučku. Uskoro opazi da se cvijet pod njom okreće kao da nastoji da bude licem vazda okrenut prema suncu. Dobri je suncokret htio da se Snježanka, odrasla u sjeni i hladu goleme šume, naužije ljepote i sjaja divnog putnika kroz tihe vedrine. Tako je tekao naviku koje ne napušta ni danas kad više nema Snježanke na njemu.

Negdje oko podneva zasja neobičan oblačić koji je prolazio nebom i bio tog časa baš nad cvijetom s djevojčicom. To je Bog sašao na nj, a s njim i ugljenar, te djevojčica prepozna u crnoj sjeni na rubu oblaka čupavu glavu svog

hranitelja. »Oče,« klikne pružajući ručice prema njemu, »uzmi me k sebi!« Uto se zaljulja suncokret, cvijet mu se nagnu k zemlji i zamalo te Snježanka ne pade s njega. U posljednji se čas zadržala ručicom za laticu cvijeta, i ostade tako viseći. To je s visine pala krupna ugljenarova suza na cvijet i zanjihala ga. »Gle što si učinio,« reče mu Gospod. »Zar ti ne znaš da vi ovdje ne smijete plakati, jer bi inače na zemlji nastao potop?« — »Ah, Bože,« odgovori ugljenar, »sažalilo mi se na jadno djetešce kad sam ugledao sama na onom cvijetu s onim ispruženim ručicama...«

A dok su oni na oblaku razgovarali, djevojčici je ponestalo snage da se dulje drži. Uzalud je nastojala da nadvlada umor u klonutim mišicama, pa sklopivši očice pusti onu laticu iščekujući kad će pasti na tle. No ona nije padala. Osjeti se odjednom neobično laganom i pričini joj se da se zamahom svojih raširenih ručica diže uvis. Odvaži se te progleda, i gle — s njom se zbila divna promjena: ona je mjesto ruku imala prekrasna bijela krioca. Dizala se s njima sve više u jasne visine, gdje je još sjao zlatan oblačić ploveći lagano u daljinu.

Snježanka je postala lijepim bijelim leptirom.

*

»Prava ljetna priča!« reče mi prijatelj kojemu sam je kazivao. »Znam i ja jednu takvu: mjesto gdje se je zbivala, lijep je neki vrt...«

STARI BAŠTOVAN

Kralju nekom, ma da je bio slavan i moćan, dojadio život, jer mu se od sjeđenja na prijestolu umrtvile noge, te se hodajući kretao naporom, ogrnut teškim grimiznim plaštom pogrbio se pod zlatnim teretom svoje krune, a ruke mu se ukočile držeći povazdan žezlo i vladarsku jabuku. Prestavši napokon da jede i pije, natjerao je u strah svoje liječnike, jer su uvidjeli kako su im uzaludna sva nastojanja oko izgubljenog kraljevog zdravlja. Prijestonicom se već pronio glas da su kraljevi zemaljski časovi odbrojeni, pa je to dočuo nekako i njegov baštovan, čovjek star i prastar, koji nije znao ni broja svojih godina. Starac ode u kraljevski dvor, te izmoli dopuštenje da smije govoriti s vladarom.

»Zlo je, kralju, s tobom,« reče on promatrajući pažljivo bolesnika, »no pođeš li sa mnom u bašču i učiniš li što ću te savjetovati, uskoro ćeš biti zdrav...«

Kralj pristane na starčevu želju. Na njegovu zapovijed iznesu ga dvorani zajedno sa zlatnom stolicom u bašču i smjeste ga tamo u sjeni pod visokim nekim džbunom. Rastajući se s njime, baštovan iščupa s neke lijehe veliku rotkvu i dade je kralju.

»Ne izlazi iz bašče,« reče mu, »i ne govori ni s kim dok ne izjedeš te rotkve; od toga zavisi tvoj život...«

Na svježem je uzduhu kralj zadrijemao, no još prije negoli ga posvema savladao san, začuo je iznad glave čudnovat neki šum. Prenuvši se i razgledavajući se oko sebe, opazi kako se na grani upravo nad njegovom glavom ovjesio roj pčela. On se digne i odloživši plašt zajedno s ostalim znakovima svoga dostojanstva, pođe da potraži u pčelinjaku praznu košnicu, pa našavši je tamo doista, vrati se k onom džbunu i strese u nju pčele veseo što mu je to bez teškoće pošlo za rukom.

Prolazeći baščom do pčelinjaka, kralj je opazio da bi s nekih lijeha trebalo iščupati korov, pa se dade na posao i do večeri nagomila veliku hrpu plijevora. Naradovavši se tako dovolje, zaogrnu se u svoj plašt i legne na počinak na klupi u nekoj sjenici.

U zoru skoči kralj na noge probuđen pjeva-

njem ptica, i u prvi mah se nije mogao snaći od čuda što se ne nalazi u svojoj palači.

»Umro sam valjada,« pomisli trljajući oči, »pa sam jamačno u raju; gdje bi inače nebeski svod bio tako lijep kao da je sazdan od žežena zlata i draga kamenja, gdje bi grmlje bilo tako svježe, a trava i cvijeće posuto tolikim biserjem...«

Dosjetivši se zbilji, poče se ogledavati za poslom kojim će zasladiti nastajući dan. U kolibici koju je njen gospodar baštovan ostavio namjerice nezatvorenu, nađe potrebno oruđe, te se njime nesamo toga nego i narednoga dana marljivo služio uređujući bašču. Ujutro poslije trećeg dana, kad se kralj još uvijek nije vraćao u svoje dvore, pođu dvorani da ga potraže uvjereni o njegovoj smrti. Našli su ga kako sjedeći na klupici pred pčelinjakom, okružen, zubljama, motikama i posudama za polijevanje bašče, glocka s tekom omašnu rotkvu.

»Zar je tek danas jedeš?« upita baštovan pokazujući rotkvu.

»Da, i danas,« — odgovori kralj, »a počeo sam preksinoć s onom što si mi je dao; ne znam koja je ova po redu što je sad jedem, ali sam ih dobrano prorijedio na lijehi gdje rastu...«

»Pa ti si osim one jedne,« začudi se starac, »još tolike druge izjeo?«

»Rekoh ti, ne znam koliko ih je ostalo, ali za koji dan, budi uvjeren, sviju će ih nestati...«

»Ali ti ne moraš,« starac će na to, »da se samo rotkvama hraniš...«

»Moram, jer sam od njih ozdravio,« odgovori kralj, »a osim toga mi prijaju više od i kojeg drugog jela...«

»Ah, kralju,« nasmije se starac, »nijesi ti ozdravio, jer si jeo rotkve, nego ih jedeš, jer si ozdravio!«

Kralj se zagleda u starca, pa zamislivši se, udari se najednom šakom u čelo i reče:

»Pravo i kažeš — sad razumijem sve...«

I otada više nije bio bolestan.

IVANČICE

Sv. Petar i sv. Ivan zaputili nekoga ljeta svijetom nekoliko dana prije svetkovina što se njima u čast na zemlji slave. Ivan je naumio darivati ljude i to samo onim što je lijepo, a Petar takvim stvarima što će im biti od koristi. Stoga je Ivan u mnogim grmovima savi-

jao gnjezdašca i stavljao ptičice u njih, nad cvijetne poljane puštao je iz širokih svojih rukava šarene leptire, a noću su s njegovih dlanova polijetale u mrak nježne krijesnice. Petar je opet vješao po drveću modre šljive, žute kruške i rumene jabuke. Gdjegod bi se Ivan dotaknuo svojim štapom zemlje, niknuo je iz nje bijeli cvijet dugačkih latica, a Petar je stavljao svoj štap u te cvjetove, i u svakom je od njih ostao žuti dukat. Kad se sveci vratili u nebo, pristupili su dragom Bogu da im sudi čiji su darovi bolji, a Gospod im reče:

»Obojica ste namijenili dobre darove ljudma, ali će se Petrova voća mnogi od njih prenajesti pa će oboljeti, a radi rakije od njegovih šljiva biće i dosta krvavih glava. Ivanove ptičice, leptiri i krijesnice veseliće svojom ljepotom srca ljudi, pa će oni lakše snositi svoje nevolje...«

»A što sam u Ivanovo cvijeće puštao zlatnike, zar to nije dobro?« upita sv. Petar.

»Ne, nije dobro,« odgovori Gospod, »i ja sam tvoje djelo odmah za tobom popravio, jer bi mnogo zlato odviše iskvarilo ljudske duše. Tvoje sam dukate učinio zlatnim srcima u Ivanovom cvijeću, te sam ga podignuo na visoke stapke da se bolje istakne njegova ljepota.

»A čijim će se imenom zvati to cvijeće?« opet će sv. Petar. »I ja sam imao neki udio kod njegova stvaranja...«

»Zvaće se ivančice, jer ga je Ivan namijenio ljudima!« nasmješi se Gospod, »a po tvome imenu zvaće se neke kruške, šljive i jabuke petrovačama...«

I kako je odredio Gospod tako je ostalo sve do danas.

SLADIČAR IZ GRADA

Pozvala lisica psa u šumu na večeru da se izmire i učine kraj svome neprijateljstvu, koje im je — reče — kao vrlo blizim rođacima na sramotu pred poštenim svijetom. Prevari se pas, stara dobričina, i povjerovavši lisici napusti uveče gospodarevo dvorište, pa pođe na urečeno mjesto u šumi, gdje ga dočeka lija kraj nekog panja. Iza veselih pozdravnih riječi i pomirbenih cjelova, ona mu reče:

»Striče, ostaviću vas nekoliko časaka samog, jer moram pred sladičara iz grada, u kojega sam naručila večeru za nas...«

»Samo ti, teto, pođi,« odgovori pas, »ja ću te rado pričekati...«

Lukava lija otrča po tom što je brže mogla iz šume pa upravi preko polja k dvorištu psetova gazde, provali u kokošinjac i poklavši perad odnese je svu u nekoliko navrata u svoj šumski stan.

Kad se vratila k psu, opazi da je čekajući večeru zadrijemao; ona ga prodrma i pokaza mu nad brdom vršak mjeseca koji je upravo izlazio, te reče:

»Gle medenjaka što ga sladičar nosi za nas u svom košiću; idem preda nj da mu ga pomognem ponijeti; sad ćemo biti tu...«

Ludi se pas zagleda u izlazeći mjesec i veseleći se slasnom i obilnom zalogaju što ga doskora čeka, oblizivao si gubicu tako dugo dok nije uvidio kako je teško nasamaren od stare one varalice; ona je dotle sahranila svoju kožu na mjestu sigurnom od njegovih zubi...

Ujutro je gospodar kako valja nagradio psa za iščezle kokoši, i taj, kad ugleda mjesec, vazda se sjeća svoje večere u šumi, pa stoga i laje na nj...

LIŠĆE

Došla nam je tiha jesen
Puna sjetnog mira,
Kada vjetrić hladnim daškom
Svelo lišće dira...

Ono pada... Nečujno ga
Nestaje sa granja:
Tlima stere sag od zlatnog
I rumenog tkanja...

Dani lijepi sagom ovim
Hrle u daljine,
A za njima i posljednje
Cvijeće s tuge gine...

PTIČJA KRALJICA

U zabitnom gorskom kraju, u samotnoj drvenoj kolibici na obali prostranog jezera, živjelo siromašno djevojče, lijepa kćerka starog ribara, koja je već u ranom djetinjstvu ostala bez majke, a otac joj kasnije nestao na jezeru za neke velike bure.

Zimskog jednog jutra, promatrajući kroz pro-

zorčić u svojoj sobici kako napolju praminja gust snijeg, iščekivala je mladog drvodjelju što ga je ljetos slučajno upoznala kad je po nekom poslu sašao iz planine k jezeru. »Ne plači, sirotice moja«, rekao joj on kad mu je ispričala svoje jade, »vrijeme brzo prolazi, narašćeš uskoro do udaje, pa ću te kao ženu odvesti u gore starim svojim roditeljima da budeš odmjena mojoj majci u njenoj starosti«. I otada se mladić brinuo za nju dijeleći s njom svoju kukavnu zaradu. Nije prošao dan da se ne bi svratio k njoj s kakvom miloštom, ali danas se ona ipak zabrinula hoće li on moći k njoj radi velikog snijega, koji je padao već nekoliko dana. Zaokupljena neveselim mislima trgnula se iz njih kad je najednom mala neka ptičica doletjela k njenom prozorčiću.

»Tuk! Tuk!« pokuca ptičica kljunom na okno i očajno zacijuče: »Brzo otvaraj prozor! Cijelog jutra progonio me kobac te sam iznemogla od studeni i prepasti...«

Ali, nažalost, maloj ptičici bila je već suvišna svaka pomoć, i kad ju je djevojče pustilo u sobu i ponijelo je k peći da se ogrije, klonula joj glavica na djevojčine dlanove, a srce joj se javljalo sve rjeđim i slabašnijim kucajima dok nije ubrzo posve utihnulo.

»Uzmi perce iz mog desnog krila«, reče joj ptičica umirući, »pa nađeš li se kad u kakvoj velikoj potrebi, ti ga spali...«

Prošlo je nekoliko dana kako je djevojče razgrnuvši snijeg u bašči pred kolibicom sahranilo mrtvu ptičicu, a mladić iz planine još uvijek nije dolazio. Ponestalo joj hrane, a uznemirena jako i brigama za svog dobrog druga sjeti se sačuvanog perceta iz krioca uginule ptičice, i zapali ga na plamenu svijeće. Sobica se, ma da je perce bilo maleno i ma da je odmah izgorjelo, napunila posvema modrim i neprozirnim dimom, i prije negoli se djevojče snašlo od čuda radi te pojave, izašla je iz dima divna neka mališanka raspuštenih zlatnih kosa, odjevena u dugačke bijele haljinice posute biserjem...

»Ptičja sam kraljica«, reče neznanka zadivljenom djevojčetu, »i donijela sam što ti je potrebno, ali mojih darova ne smiješ nikomu ni pokazivati ni dijeliti ih ma s kim, jer ćeš inače i sama ostati bez njih; za druga se svoga ne boj...«

Mala je došljakinja potom opet iščeznula u dimu, koji se brzo zatim rasplinuo, a djevojče ugleda na stolu pred sobom zemljani vrčić i pogačicu, kojih tamo prije nije bilo. Uzevši pogačicu i jedući je, opazila je da pogačica radi

toga ne biva manja, a u vrčiću nije nigda ponestajalo pića, i bio je uvijek pun baš onog što

ga je kojeg časa zaželjela. Svaka briga za hranu i za piće postala joj otsad suvišnom.

Momče začas isprazni vrčić, koji se više ni s čim ne napuni, i uto se otvore vrata te u sobu uđe mala ptičja kraljica.

Napokon je pohodi njen prijatelj drvodjelja i potuži joj se da ne može ništa zaraditi. Boravio je, reče, nekoliko dana u gradu onkraj jezera, ali nitko nije htio da kupi šta od njegovih lijepih i pomno izrađenih stvari. — »Preskupe su te tvoje izrezbarene kutije, posude i svirale da njima ložimo peći, a nama je zima — uh, kakva zima! A za drugo što i ne vrijede...« Tako su građani govorili i cvokotali zubima da pokažu kako im je zaista studeno, pa su odlazili za svojim poslom.

»Neka te radi toga ne boli glava«, reče djevojče, »nekako ćemo se već prehraniti...«

Radosno se smješkajući iznijela je ona pred mladića svoj vrčić i pogačicu, ali kad je on počeo jesti, izjedeni se dio pogačice nije više obnavljao kao prije u njenim rukama. Poslije nekoliko zalogaja nije više imao čim da utaži glad i zamoli djevojku neka mu dade još koju pogačicu.

»Nemam više nijedne«, reče ona žalosno i razmišljavajući što se to s pogačicom desilo, »nego evo vrč pa pij...«

»Nijesam li ti kazala«, obrati se ona djevojčetu, »da ni s kim ne dijeliš moje darove? Tim vrčićem i pogačicom, da su zauvijek zadržali svoja čudnovata svojstva, okoristili bi se kraj tvoje dobrote mnogi, te bi se suviše pokvario red u svijetu, gdje svatko treba da živi o svojoj ili o tuđoj muci, i gdje bez makar kakve muke nema života nijednom stvoru. Neću ipak«, nasmiješi se mala čarovnica, »da posvema nastradaš radi svog dobrog srca...«

U kraljičinim rukama ugledaju djevojče i mladić lijepu drvenu kućicu, koje prije nijesu zamijetile, i mlada je ptičja kraljica pruži mladiću govoreći:

»Uzmi je i načini mnogo takvih kućica da se moje ptice zimi u dobrih ljudi imaju gdje skloniti, pa ćeš biti lijepo nagrađen...«

Mladi drvodjelja i njegova štićenica nijesu više nikad kasnije vidjeli ptičje kraljice, ali poslušnuvši njen savjet načinili su mnogo lijepih ptičjih kućica i prodavali ih u onom gradu na drugoj obali jezera građanima, kojima su se kućice svidjele i svako je htio da ih ima. Dok su se ljudi dosjetili da bi oni i sami mogli da grade takve kućice, njih su dvoje stekli već priličan imutak svojom trgovinom i sagradili veliku kuću kraj svog jezera. Sad su oni već

stariji ljudi, pa žive u srećnom braku, kako me uvjeravaju moji znanci koji ih poznaju.

A ti moji znanci,, pogađate li ko su? Ptičice koje se kupe na ćaskanje u cvjetnjaku pred mojim stanom, kad im s prozora prosipljem krušne mrvice. Za zimu moram im tamo opet postaviti njihovu kućicu...

MJESEC

Podiglo ga sneno
Veče na svom dlanu:
Jezerce u dolu
Tamnim rujem planu,

A ptica se neka
S bora u noć digla,
Ne bi li ga onkraj
Tihih voda stigla...

ZVONARSKI GRIJESI

One večeri uđe stari Marko u zvonik da odzvoni pozdravljenje, ali tapajući bez svijetla u tamnome prostoru, nije mogao da nađe uže kojim se zvono potezalo.

»Biće«, promrmlja Marko, »izvukli su ga momci na gornji pod kad su poslije podne zvonili za Pavlićeva sprovoda...«

Gunđajući tako Marko zaputi se stepenicama k zvonu. Penjao se dugo razmišljavajući o poslovima što ih je danas obavio. Najednom se sjeti da bi već morao biti kod zvona.

»Nijesam li već kod njega, nijesam mu ni daleko!« smrsi Marko kroz brke i pljucne kroz prozorčić kraj kojega je prolazio, i nagleda se napolje. Vani je bio velik mrak, i teškom je mukom razabrao kroza nj sjene drveća i zgrada duboko dolje kraj crkve.

I Marko nastavi da se penje dalje, ali do zvona ne dolazi pa se čudi kako je to moguće. Usopio se već, rukom otire znoj s čela i sve se više žuri uz stepenice, ali zvonik kao da se produljio u beskonačnost i nikako da mu stigne k vrhu.

Marko izviri kroz jedan prozorčić, ali sad ne vidi upravo ništa, takva je spolja pomrčina I u zvoniku je tamno pa se Marko boji da se u mraku ne spotakne o koju polupanu stepenicu pa da ne padne.

»Da mi je bar svijeća!« pomisli.

I sjeti se svijeće na crkvenom žrtveniku koju je često odanle uzimao, kad mu je trebala da

potraži kakvu stvar ili obavi koji posao u mraku kod kuće, koja je sasvim uz crkvu. Još mu nikad nije došlo na misao da nije dobro činio što se služio za svoje poslove svijećom kojoj bijaše mjesto jedino na Božjem žrtveniku. Sad se u mraku dosjeti tome i bude mu žao što je to činio.

»To je grehota! Ne, Marko, više nikad nećeš svijeća s oltara nositi kući!« ukori sama sebe.

Bude mu lakše oko srca i osjeti da mu i noge nijesu tako teške kao prije, ali do zvona ne dolazi još ma koliko se žurio.

»Šta je to? Da nijesu čarolije?« padne mu na um, ali se umiri pomislivši da čarolijama nema mjesta u Bogu posvećenom hramu.

I tako se Marko penje i penje dalje, ali k cilju ne dolazi. Prođe jedan sat, prođoše dva, tri i mnogo njih, i Marko se uzduvao, ali ne može stići nikud upravo kao da nogama tapće na istom mjestu.

Napokon ga umorna i sustala počne mučiti još i žeđ. Da mu je kaplja vode ili vina, namah bi bio krepak i laganiji, pa bi možda prije stigao na kraj tih nebrojenih stepenica. Dolje, u crkvi, na žrtveniku stoje dva vrčića, jedan s vodom, a drugi s vinom što je potrebno kod službe Božje. Iz potonjega je vrčića Marko znao često

gucnuti, a sad da mu je barem jedan gutljaj iz vrčića s vodom! I oba vrčića dođu mu pred oči — samo treba da rukom segne i dohvatiće ih! Prestraši se što mu se tako živo priviđaju: da nije bolestan, i da nije njegov doživljaj ove večeri samo plod ognjice što ga nenadano shrvala? Ne, sve se to događa s njim uistinu. Eto ovo je zaista onaj njemu dobro poznati zvonički zid, što ga rukama pipa; ovo su zaista zvoničke stepenice, što stenju i uzdišu pod njim; i on sam je pravi onaj stari Marko, seoski zvonar, koji je preživio sve svoje vršnjake, i koji je pošao večeras da zvoni pozdrav Gospin.

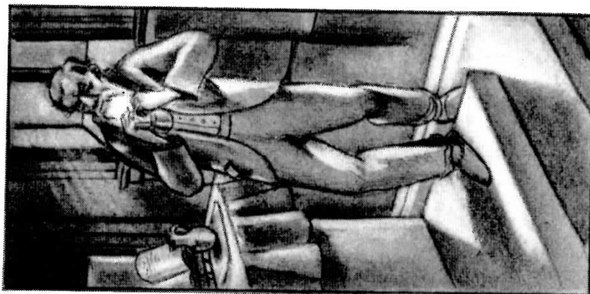
»Vode, vode!« uzdahne sjedajući na stepenicu da otpočine.

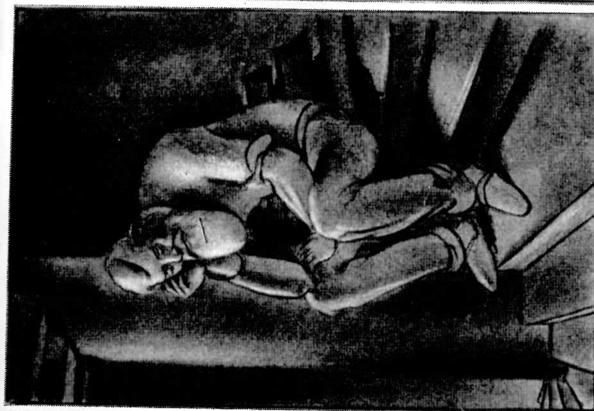
»Vode!«

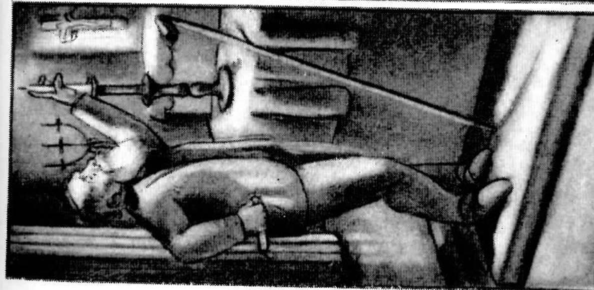
Uto kao da se neko nevidljiv sagnuo k Marku pa mu tiho šapće u uho:

»A što, Marko, zar ti nije žao što si pijuckao vino iz posudice na žrtveniku? Ili misliš da to nije bilo nevaljalo djelo?«

»Često je trebalo u vrčiću mijenjati vino!« progovori Marko sam sobom, jer nije vjerovao da mu je ko drugi prišapnuo one riječi osim glasa njegove nemirne savjesti. »Prije nego što sam nalio svježe vino, ja sam staro popio, jer

Ante Kuman

je šteta bacati dar Božji kad možeš da ga bez ičije štete užiješ...«

Ali onaj će tihi glas opet:

»A nijesi li ti nikad popio vino bez ikakve druge potrebe osim da se njime nasladiš?«

»O koliko puta...«

Marko uzdahne žaleći što je ikad okusio zlatnu tekućinu iz vrčića. Ta razumije se, bila je to grehota poput one što je posuđivao svijeće sa žrtvenika! Marko, Marko! Kako nijesi dosad pomislio kakav si grešnik! Sjutra valja otići gospodinu župniku i sve mu priznati, jer što bi da te nenadano, recimo — upravo sad — zateče smrt? Uh!

Marku se naježi kosa kod te pomisli, ali otšaptavši Zdravu Mariju umiri se opet. Snaga mu se nenadano povratila. On ustane i počne se odlučno penjati uz stepenice, ali — kao i prije — do kraja im ne može stići.

Ponoć mora da je već odavna minula. Hoće li skoro zabijeliti zora? Spolja ne dopire ovamo nikakav glas, inače bi se već sigurno čuli prvi pijetli. Da mu je znati kako se visoko popeo! Tako visoka tornja nema ni na jednoj crkvi, ni u jednom gradu, pa ni u Americi, o kojoj pričaju tako čudne stvari seljani koji su ondje bili. Da mu je znati što li će, Bože, seljani od čuda kad

će im pripovijedati o svom neobičnom putu po zvoniku! Sigurno je, niko mu neće vjerovati, ali će ipak — po običaju — svako razglašivati njegov doživljaj dalje kao živu istinu.

I još su mnoge misli projurile Markovom glavom, dok mu napokon nijesu dodijale te ih je sve prognao dalje od sebe osim jedne: kad će se svršiti njegov put?

Za jednu bi noć stigao iz svoga seoca u grad koji je daleko tamo u ravnici onkraj brda te se seljani spremaju na put nedjelju dana prije negoli će onamo poći, a on još nije stigao k vršku zvonika. Napokon je smalaksao sasvim te se prestao žuriti. Noge jedva vuče za sobom, oči mu se same sklapaju, i osjeća neodoljivu potrebu da sjedne, da se ispava. To će i učiniti, jer je to jedino što u ovom času može uopće da učini. O Bože, kakva noć! Sjedi, Marko, sjedi da otpočineš. Svanuće dan, kad se noćne varke rasplinjuju same od sebe, pa ćeš saznati što se noćas dogodilo s tobom...

No što je to najednom! Da li se ne vara?

Gore, u tami nad njim, kao da se nešto sjaji. Je li rano svijetlo jutarnjeg sunca palo kroz prozorčić u tamni zvonik? Ne, svijetlo je više nalik na ono od svjetiljke. Oh, što je to s njim — zar baš neće naći mira ove noći? Uostalom,

treba poći gore i vidjeti. Ako je opet kakva varka, sješće ondje na stepenici i zaspaće. Dalje neće ići...

Marko se popne teškim naporom još nekoliko stepenica više i stade. Ne, nije bila varka. Ovdje su u zidu nekakva vratašca — nikad ih inače nije vidio u zvoniku — i kroz ključanicu na njima prokrao se jasan zračak u mračni zvonik.

Marku srce jače zakuca. Što da učini? Ništa nego da pokuca, pa neka onda bude što Bog dade.

Kuc, kuc, kuc...

Prisluškivao je u mraku. Prođe nekoliko časaka, a iza vratiju niko se ne javlja.

Kuc, kuc...

»Ko je?« ozva se iza vratiju nečiji glas.

»Zvonar Marko!« oglasi se starac.

»Zvonar Marko?«

»Da, ja!« iskašlja se on i pljucne u stranu.

Tamo preko kao da dvojica razgovaraju, ali on ne može razabrati o čemu, jer mu priječe ta vrata. Zatim kao da se u razgovor upleo i neko treći, četvrti, i napokon mnogi nevidljivi ljudi. Iza vratiju dopirao je sad do Marka prigušen žamor isprekidan nerazumljivim poklicima.

Onda se javi onaj pređašnji glas koji je s Markom govorio:

»Ne, Marko, ti ne možeš k nama!«

Sad se Marku pričini taj glas poznat, pa razmisli gdje ga je čuo; najednom se dosjeti.

»Jesi li to ti, Stevo?« zapita.

»Ja sam! Ovdje smo mi u raju, ali ti ne možeš k nama...«

»Ne možeš!« jave se i drugi, i Marko prepozna u njihovim poklicima glasove sve samih pokojnih seljana od kojih su neki poput Steve umrli već prije deset i više godina.

Marko je šutio časak, a onda će opet:

»A zašto, po Bogu braćo, ne bih smio k vama?«

»Zato«, odgovori glas za koji se Marko nije sjećao čiji je, »jer smo mi ovdje sirotinja na koju si se nedjeljom mrštio kad si u crkvi sakupljao milostinju, a mi smo ti davali po novčić...«

»Idi potraži svoje bogataše«, javi se i drugi glas, » kojima si se smiješio, jer su obilno sipali u tvoju kesicu...«

»Ne trebamo ga!« nastane graja iza vratiju. »On bi se i ovdje mrštio na nas; ne, neka ostane napolju...«

Uzalud ih je Marko molio da ga puste k sebi

— oni nijesu htjeli ni čuti o tom. Što će sad? Prihvati dakle kvaku te htjede silom otvoriti vrata, ali kad oni unutra osjetiše na što on smjera, uz glasnu se viku oboriše na vrata te se upru ramenima o njih.

Nastane takva cika i buka te Marko nije mogao više razumjeti što se viče.

»A zbilja«, pomisli tužan Marko, »zašto sam se ja mrštio na siromahe, kad bi oni i sami voljeli da su mi mogli više dati nego što su davali... Zaista sam kriv, ja grešnik, i pravo je što me neće među se...«

Isti tren kad je on to pomislio, popustiše vrata pod pritiskom njegovih ruku te se otvoriše sama. Pred očima Markovim sine takav sjaj da se nije mogao odmah snaći, i jedva razabra očima zaslijepljenima svijetlom starca dugačke sijede brade gdje stoji pred njim u sjajnoj haljini s omašnim zlatnim ključevima u rukama.

Bio je to sveti Petar. On je začuo s glavnog nebeskog ulaza onu viku, pa je upravo sad prispio ovamo da vidi što se dogodilo. Razabravši ubrzo što je na stvari, on se nasmiješi starcu zvonaru i reče:

»Uđi brzo, jer znam da si umoran od puta. E, pravo ti je, kad si bio grešan. Bijaše ti svijeće

ostavljati na oltaru, pa ne bi bio noćas u mraku tapao; pio si vino sa žrtvenika — odatle tvoja noćašnja žeđ; a što si se mrštio na siromašne tvoje suseljane radi malih darova, eto vidiš malo te nijesi ostao pred rajskim vratima... Anđeli bi bili došli po tebe da nije bilo tvojih grijeha, pa bi te bili ovamo donijeli za tren, a ovako si cijele noći putovao u nebo — pješke...«

Svi se nasmijaše riječima svetoga starca.

»E, neka je i tako«, nasmiješi se i Marko srećan, »samo kad sam ovamo stigao. Čas prije pred zatvorenim vratima pomislih kako bi mi lijepo bilo da sam i posljednji u raju, a gle, sad ću biti prvi u njemu — prvi koji je u nj stigao — pješice...«

»Ne, Marko, nijesi ni prvi ni posljednji«, reče sveti Petar. »jer je već više zvonara doputovalo ovamo okajavajući svoje grijehe kao što i ti, a stići će tako valjada još koji; jer tvoji grijesi nijesu samo tvoji, nego su — zvonarski...«

I povede Marka u raj.

*

»Lijepo se svršava ta priča«, reče mi neki rođak pošto je pročita, »ali ja ću ti, kad se sastanemo o božićnim praznicima, kazati jednu

s još ljepšim svršetkom: pripovijest o čudesnom putovanju s mojim djedom...«

ZIMA

Proljetos kada se
Sunašce rodilo,
U čunu zlatnome
Nebom je brodilo.

Cvijeće je sipalo
Gorom, dolinama —
Srećno se smiješilo
Nama i pticama.

A sad je daleko
Negdje za morima —
Čami i samuje
U tužnim dvorima...

S DJEDOM U BETLEHEMU

Djedova je kuća na trgu sv. Florijana u varošici K. Stara je to i pocrnjela drvenjara na sprat, opasana drvenim rasklimanim hodnikom, na koji se uzlazi natrulim stepenicama. Penjući se po njima često sam pomišljao, neće li bura

jednoga dana otpiriti i stepenice i hodnik, a djed će i baka ostati zatočeni na svom čardaku. U toj se kući jedanput u godini, obično o Božiću, sastajala djedova unučad i djeca, pa je tada dolazio i moj otac sa mnom i s mojim bratom. Na Badnjak bi oživio stari dom. Zavrelo u njemu životom i vikom djece kao što oživljuje napuštena košnica u kojoj se opet nastanile pčele.

Ja sam volio djeda, starog i uglednog obrtnika, jer se povazdan šalio i smijao s nama djecom. Uzimao nas na koljena, nudio nas burmutom iz posrebrene stare burmutice, dopuštao je da goleme njegove naočari mećemo na svoje nosove, a najljepše bi mi bilo kad je počeo pripovijedati. Spominjao je mnoge svoje zgode i nezgode, a ponajrađe one iz mladih dana kad je kao pomoćnik putovao stranim svijetom da radi kod raznih majstora i da se usavrši u svom zanatu.

Nekoga Badnjaka, uveče dok smo čekali vrijeme ponoćke, pripovijedao je ovo:

»Na današnji dan prije kojih četrdeset godina ušli smo ja i moj suputnik sedlarski kalfa bez posla u neki gradić praznih džepova i praznih torbaka. Uzalud nam je bilo svako nastojanje da nađemo posla, jer nijedan majstor nije nas

trebao, pa se umorni i gladni odlučismo na posljednje, naime da zamolimo u dobrih ljudi pomoć. Obišli smo mnoge kuće moleći koji zalogaj ili novčić, ali — ostasmo praznih ruku. Ljudi su bili tako zabavljeni sobom i svojim božićnim veseljem da nijesu imali kad saslušati i razumjeti naše prošnje. — A iz sviju se kuća čula radost, odasvud je mirisalo pečenjem i drugim biranim jelima što su ih naslućivali naši gladni želuci. — Napokon izađosmo iz posljednje kuće ne obavivši ništa, ali kad smo prolazili dvorištem — jer se s dvorišne strane ulazilo u tu kuću — najednom padne pred nas...« Tu djed odjedared prekine svoje pričanje i zasuče brk bijel kao da se inje za nj uhvatilo.

Svi smo zaustavili dah radoznali, šta li će djed reći.

»Guska! Krasna pečena guska!«

»Kako to?« upita netko.

»Evo kako: u gornjem je spratu bilo otvoren prozor; na njem se pečenka valjada hladila, šta li, i neoprezna je kuharica gurnula, te guska pade pred nas. I zbilja — začas započe zapomagati odozgora neka ženskinja, ali ja sam već spremio lijepu pečenku u torbak, a moj drug udri štapom po nekakvu jadnu psetu što nas je

slijedilo sumnjivo njuškajući. Potjera ga vičući što ga grlo nosilo:

— Drž! Drž! Pseto! Guska...

Pas je nekamo pobjegao, a mi brže bolje odmaglismo da negdje pojedemo pečenje. A sad«, nasmiješi se djed dižući čašu, »sad pijmo...«

Svi stariji kucnuše se s njim smijući se djedovu pripovijedanju.

Uto zakucaše zvona i neki se digoše od stola spremajući se na ponoćku.

Mi što smo ostali kod kuće legosmo na počinak po slami razasutoj po sobi. Ja, međutim, prije negoli sam legao otkinem s božićnoga drvca potajice jabuku. Čemu sam to učinio, ne znam, jer da sam zamolio djeda ili baku, oni bi mi rado dali i više jabuka.

Noću sam usnio san:

Prolazim s djedom snježnom poljanom. Djed je zaogrnut u stari zimski kaput, a ja sam u lijepoj bundici što sam je dobio kao božićni djedov dar. Iako je noć, vidimo put, jer je obasjan zeleno modrikastim nekim svijetlom.

Ne govorimo, ali znamo kuda idemo. Djed često namješta nešto pod pazuhom. Gledam šta je: golema guska!

Napokon opazismo u daljini svijetlo i sjene kuća.

»Ono je Betlehem!« reče djed. Znao sam to.

Dođosmo u grad. Po svim je ulicama vrlo živo, ljudi grnu sa sviju strana potiskujući nas. S krovova i prozora viju se šareni barjaci, a

visoko na obzorju blista golema zvijezda s dugačkim sjajnim repom. To je ona stara betlehemska zvijezda, čudesna repatica.

Najednom udari glazba. Sredinom ulice počela prolaziti nepregledna povorka građana i vojnika u svečanim odorama, sjajnih šljemova i

sa zubljama u rukama. Noć se razbi u jasni dan. Bože, kakva ljepota!

A ispred te povorke jašu sveta tri kralja. Pod jednim njišče konj, drugi se popeo na orijaškoga slona, a treći, Crni Kralj, njiše se na golemoj devi.

Ja i djed pristanemo uz njihovu pratnju, uz vojnike i sluge u divno šarenim haljinama.

Djed je, upravo kao kakav mali dječak, počeo da pocikuje i poskakuje od miline, a i ja s njim. A onda? — Onda je nenadano ispala djedu ona naša guska. I u takvom veselju morala nam se desiti takva neprilika! Djed malo te nije proplakao. Uzalud smo se protiskivali kroz gomilu — guske ne stigosmo. Ja sam svakojako nastojao da utješim djeda, no moje riječi kao da su ga još više rastuživale. Gotovo je — pomislim ja — proplakaće, proplakati... No srećom se uto zaustavi povorka i djed se umiri radoznao što će sad biti.

»Ga — gak! Gak...« oglasi se najednom negdje.

»Moja guska!« klikne djed.

Požurismo korakom i protiskujući se između ljudi odosmo onamo odakle je gakanje dolazilo. Ljudi nam se rado uklanjali, i mi brzo stigosmo na čist prostor pred svjetinom, gdje zastasmo.

Pred nama je betlehemska štalica — stara, na pô razvaljena, a prednjega zida i nema. Upravo je onakva kakvu pokazuje ona papirnata pod našim božićnim drvcem. U štalici ugledasmo svetu obitelj. Mali je Isus ležao na slami u jaslicama, nada nj se sagnula blažena Djevica, a starac Josip bavio se nešto oko životinja, jednoga volića i magareta, što su u kutu bili privezani o nekakav stup.

A štalicom — pomislite — ustrčala se naša guska uzmahujući krilima i gačući.

Uto mi djed skine kapu i sam se otkrije, pa me primi za ruku i povede u štalicu. Tu najprije uhvati gusku, pa onda kleknemo i poklonimo se, a zatim djed mucajući promrmlja nešto kao da želi gusku pokloniti svetom Djetetu.

I ja se sjetim da imam u džepu jabuku, pa je izvadim i pružim je milom mališu.

Na to reče sveti Josip:

»A što, djede, nije li to ona guska što si je prije četrdeset godina, kad je pala preda te, nepošteno zatajio te izjeo sa svojim drugom?«

Djed poniknu glavom. Oh, kakva sramota! Od ljudi napolju počeli neki vikati, a drugi smijati se, a kad sam ispod oka pogledao na njih, opazim gdje se Crni Kralj namrštio na me i prije-

teći mi pokazuje rukom nekakvu torbu, u koju će me strpati.

Ja se prepanem tako da mi je i plač u grlu zapeo.

Najednom se sa sviju strana začuje gakanje i odasvud počeše letjeti same guske.

»Tjerajte ih!« naloži sveti Josip ljudima. »Dosta je i ova. Primiću je«, nastavi on okrenuvši se djedu i pokazujući našu gusku, »jer znam, djede, da si od onih tamo što ih tjeraju, kroz mnogo godina o Božiću darivao po jednu kojoj siroti da okaješ onaj svoj grijeh; ali da nijesi ...«

Uto se malom Isusu izmaknu iz ručice jabuka i otkotrlja se upravo do nogu magareta. Ja potrčim za njom, sagnem se, a magare mene — tres! kopitom po nosu.

»To je«, pomislim, »zato što sam tu jabuku potajice uzeo s božićnog drvca ...«

Dakako da sam se probudio sav znojan i dršćući od straha. Prvo mi je bilo da se mašim za nos.

Bio je čitav. Na njemu je ležala peta bratova, koji je počivao kraj mene i prevraćao se u nemirnom snu.

Da nije i on pošao u Betlehem s ukradenom jabukom?

BOŽIĆ

Kada Božić dođe k nama,
Nosi bor sa svijećicama
Na zelenim grančicama ...

Mi ga lijepo dočekamo:
Oko njega zaigramo
I radosno zapjevamo ...

Potom nama starac bijeli
Lijepe svoje dare dijeli,
Pa smo srećni i veseli ...

NA BOŽIĆNOM DRVCU

Lijepe božićne pjesmice utihnule, djeca otišla na počinak, i sve se u sobi smirilo, samo neki pozlaćeni lješnik na boru nije nikako mogao da usne.

»Ko bi se bio tome nadao«, šaptao je veselo u mraku, »i to nakon svega što sam proživio! Čuo sam u šumi na svojoj grančici kako crv toči moga druga, i trnuo sam od straha neće li i mene zadesiti takav udes; tri put bila je vjeverica na mojoj grančici, i svaki put poslije njenog

odlaska vidjeli smo da je nekoga od nas nestalo; naposljetku kad me otkinula ispružena dječja ručica, ja sam odista bio siguran da je došao svršetak mome životu, a gle kakvom se divotom sve to svršilo! Ne, ne valja nikad biti malodušan, stari prijatelju...«

»Da, tako je!« povlađivao mu dremovno stari orah na susjednoj grančici.

»Ovaj pozlaćeni haljetak baš mi divno pristaje«, nastavi brbljavi lješnik, »pače je mnogo ljepši od onog baršunastog plašta kojim sam rpoljetos bio zaogrnut... Ali, jao, što je to!« zaviče on najednom glasom punim prepasti.

Na nenadanu lješnikovu ciku sve se na boru uzbunilo. »Što je to? Ko viče? začula se pitanja. »Zar se kome što dogodilo?« A evo što je bilo: kroz pukotinu na pećnim vrataščima pao je na bor crveni otsjev s uglevlja, pa u njegovu sjaju ugleda mali brbljavac na grančici tik do sebe dva svjetlucava mišja oka. Drski kradljivac nije dakle i u ovoj svetoj noći mogao da svlada svoje zle sklonosti, pa da ostane miran.

»Udrite nedostojnika, ne žalite ga!« začulo se na boru klicanje sa sviju strana, kad se razabralo u čemu je stvar.

Papirnate zvijezdice, staklene kuglice, sličice — sve se to uznemirilo puno gnjeva, a svjećicama se zakrijesili crni fitiljići, i činilo se da će i bez žigica zaplamsati.

Da su najviše galamili orasi, lješnici i šećerlemi, nije potrebno napose ni isticati, jer njima se i radilo o glavi.

Uto se začuo lepet nečijih krilaca, i svi utihnuli iščekujući što li će sad biti. To je sletio anđeo s vrha bora i lebdeći pred grančicom s mišem, reče u posvemašnjoj tišini:

»Ukloni se odmah, mali drzniče, s našega drvca, a za kaznu, što si povrijedio sveti mir ove noći, nikada ga imati nećeš. Lakomi zubi rašće ti unaprijed bez prestanka; neprestano ćeš njima glodati da ti svojom duljinom ne rastvore nezasitno ždrijelo zauvijek; a trošeći ih — nećeš ih ipak nigda istrošiti...«

Poput sive kuglice skotrljao se postiđeni tat niz grančice i stabalce, pa iščezne u mraku. Za čas se začulo njegovo glockanje — kletva ga već stigla: griskao je suhu i netečnu nogu staroga ormana.

Uz tiho i postojano škrgutanje njegovih zubića i pucketanja drveta umirilo se sve na boru i utonulo u slatki san božićne noći...

KALIFOV TURBAN

U Bagdadu, za vladanja kalifa Harum-al-Rašida, petoga vladara iz porodice slavnih Abasovića, zavadili se prvi puta pas i mačka, a dogodilo se to ovako:

Neke večeri pođe Harun-al-Rašid s vezirom Džafarom gradom da po svom običaju sam razgleda kako živi njegov narod. Obojica su bili odjeveni kao trgovci iz Mosula kako ih gradjani ne bi prepoznali.

Dugo su prolazili ulicama, ali nijesu opazili ništa takova što bi zavrijedilo njihovu pažnju.

»Ne bi li, Džafare, bilo zgodnije«, reče kalif zijevnuvši drjemovno, »da se vratimo kući, pa da se okrijepimo slatkim snom za napore sutrašnjega dana?«

»O uzvišeni vladaru vremena, tvoje su mi riječi ugodnije od ambrinog mirisa; prošle sam noći slabo spavao...« htjede vezir da odgovori, ali mu riječ najednom zape u grlu.

Kroz otvoren prozor kuće kraj koje su baš prolazili skočila je u taj čas mačka i pala upravo kalifu na glavu. Zatim, uprijevši se stražnjim nogama o kalifov nos, otisnula se poput strijele s luka. U skoku baci kalifov turban na tle i nestane je u mraku. No to nije bilo sve. Pseto

što je bilo u otvorenom dvorištu kraj kuće opazi da je nešto palo kroz prozor na ulicu.

»Sigurno je domaćica«, pomisli »i opet loše nišanila te pogodila papučom kroz prozor namjesto u glavu svog muža...«

Potrči dakle na ulicu, ali tamo ne nađe ništa, nego ugleda na tlima kalifov turban.

»Ah, to je dakle bilo«, mune mu glavom, i dok je kalif s vezirom zadivljen opipavao svoj nos, pas pograbi turban i otrči s njime u kuću.

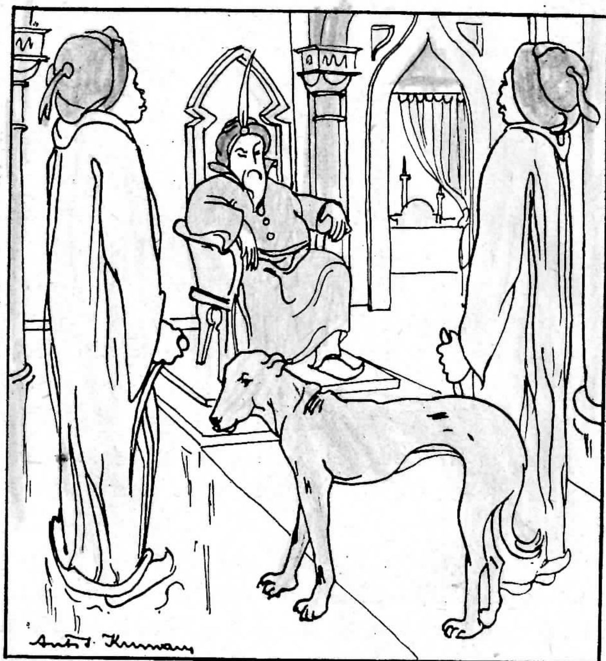
»Pusti ga«, reče kalif Džafaru koji je potrčao za psetom, »sjutra ćemo s njim obračunati...«

Ujutro dođu kalifovi muridi u onu kuću. Kad su saznali da domaćine sinoć nije bilo kod kuće, odvedu samo njegovu ženu i pseto pred kalifa, koji je s melemom na nosu sjedio na prijestolju od slonove kosti i sudio narodu.

Kad je žena čula radi čega se mora opravdati, reče:

»O pravovjerni vladaru, budi milostiv svojoj službenici! Prikloni mi uho svoje za trenutak, i nećeš naći krivnje na meni. Kad je sinoć otišao moj muž po poslu u grad, skoknula sam na čas susjedi da saznam imali li gdje što nova. Za moga izbivanja popela se kod kuće mačka na stol i počela srkati mlijeko iz ćupa što sam ga tamo ostavila. Kad sam na povratku otvo-

rila vrata sobe, prepala se kazne pa je kroz prozor skočila na ulicu. Nije ti tajno što se tamo dogodilo. Mačka je kriva svemu, milostivi

gospodaru, mačka i pas koji je odnio tvoj turban. Zašto je to učinio, ne mogu doista da kažem. Valjada se glupo prenaglio pa odnio tuđu stvar...«

Kad je žena zašutjela, kalif se držeći kažiprst na čelu duboko zamislio, pa je prošlo mnogo vremena dok se nije trgnuo i rekao:

»Ženo, dobro si rekla: krivi su mačka i pas, ali gdje je mačka?«

»O uzvišeni vladaru, otkad je sinoć utekla, nije se — nevaljalka — vratila...«

»Kad je tako«, reče kalif i obrati se muridima, »odvedite psa pa mu dajte bambusovim štapom tri udarca za njegovu i tri za mačkinu krivnju, a on — kad je sretne — neka joj vrati što je suviše primio...«

Muridi poslušaju i odvedu psa te izvrše na njemu kalifovu mudru osudu.

»Oh maco«, stenjao izlemani pas vraćajući se kući, »da nijesi krala mlijeko, ne bi me bila stigla ta sramota; ali prorijedići ja tvoje fino krzno; nesamo tvoje udarce, nego ću ti vratiti i svoja tri i još nešto poviše...«

Odonda pas uvijek vreba zgodu da izvrši to svoje obećanje, ali je maca nekako saznala za kalifovu osudu pa s psom razgovara samo izdaleka.

LEGENDA O LASTAVICI

Visoko gore u zvoniku prastare katedrale bio malen stan u kojem je živio starac zvonar sa svojom malom kćerkom. Iz njihove sobice kroz šiljast prozorčić, uokviren kamenim cvijećem i lukovima, vidio se grad s malim kućicama nalik na igračke, i među njima su prolazili poput mravaca sitni ljudi. Gledajući kroz prozorčić bijele oblake pričinjalo se da oni stoje nepomično na modrom nebeskom svodu, a sobica sa zvonikom kao da plovi slobodnim i vedrim visinama.

Kćerka je zvonareva malokad silazila sa zvonika, a i to bi činila ponajviše tada kad bi htjela da se pomoli pred kipom sv. Đurđa u prostranoj jednoj ladji katedrale. Poštivanje tog sveca namrla joj majka, koja je nekad živjela na selu. Potom bi se opet vraćala u sobicu u blizini mjedenih zvona, urešenih svetačkim likovima i pobožnim napisima.

Nekoga jutra zazvonila su sva zvona, pa i ono najveće što se inače samo u rijetkim zgodama javljalo. Do zvonareve kćerke dopirali su bučni valovi kovnih zvekova, pa se činilo da je nose ususret groznu vrtlogu u kojemu će propasti zajedno sa starom katedralom, gradom i obzorjem nad njima.

Djevojčica se nagleda kroz prozorčić i opazi da se nad gradom na mnogo mjesta vije crni dim pomiješan palucanjem crvenih jezika plamena. Ulice su oživjele mnogim gomilama uzbuđenih ljudi koji su srljali jedni proti drugima očito u neprijateljskim nakanama, pa je djevojčica po njihovim kretnjama prosudila da se ubijaju međusobno. I na trgu pred katedralom gomilali se crni stupovi pobunjenih ljudi oboružanih puškama iz kojih su polijetali oblačići dima i sijevali plameni jezičci. Nad gradom se vijali poput plamenih ptica topovski meci pa se rasprskavali, ali se nije čuo nikakav prasak, jer su se svi zvukovi gubili u nabujaloj tutnjavi zvona.

Najednom su zvona zanijemila i u nenadanom se muku otvorila vrata sobice. U nju dobrza stari zvonar bez kape i kaputa, u razgaljenoj košulji, pa se sruši na pod s velikom krvavom ranom na grudima. »Prevrat!« dahne on sklopivši oči zauvijek. »Bježi kud znaš, ne ostaj . . .« Djevojčica se kriknuvši očajno baci kraj njega te ga uze grliti i dozivati nježnim imenima. Svojim ručicama pokušavala mu zaustaviti krv iz rane, ali je ta neprestano navirući tekla u tankim mlazovima među prstićima. Luda od prepasti i boli nije znala što da učini, a vrijeme je

prolazilo. Najednom opazi da se u sobici smrknulo kao da je prozorčić zastrt gustim velom. Kroza nj je u sobicu navaljivao gusti dim protkan crvenim vatrenim trakovima, a počeo se također provlačiti, sličan sivim barjačićima, i kroz pukotine na vratima. Djevojčica se sjeti da to gori katedrala. Uskoro se svladana nesnosnom vrućinom i daveći se u dimom i čađom napunjenom uzduhu sruši bez svijesti uz mrtvog oca.

Progledavši opet, ugleda nad sobom lik sv. Đurđa baš onakav kakav je bio na oltaru u katedrali: u viteškom oklopu, sa šljemom na glavi, zaogrnut plaštem. U vatri i dimu oko njega širio se divan miris đurđica, jer se sve iskre i žeravka pod njegovim nogama pretvarale, dotaknuvši ga se, u to lijepo cvijeće. On podigne djevojčicu u naručje, ponese je k prozoru, pa joj reče

»Otići ćeš sad u daleki kraj preko mora, jer će uskoro nastati zima, pa bi ti bilo hladno kod nas; kad ondje ugledaš moje cvijeće, vrati nam se opet...«

Svetac spusti potom djevojčicu s prozora, no ona nije pala u dubinu, jer je postala malom i laganom ptičicom hitrih krila. Bila je crna od čađe i dima, ali kad je malo zatim letjela nad

blještavim zelenim valovima mora, isprala je grudi, pa su joj opet pobijelile.

Stignuvši u kraj gdje se u gajevima paoma bijele kuće ravnih krovova, sagradila si stan na minaretu neke džamije. Blizu je bio veliki lučki grad, pa je često odletjela onamo u nadi da će tamo u koga opaziti cvijeće sv. Đurđa, jer joj je srce vazda težilo za njenom starom postojbinom.

Jednog prekrasnog dana vidjela je u luci neku gospodju sličnu ženama svoga zavičaja. Čekala je ona brod sa sjevera, kojim je putovala k njoj njezina kćerka. Kad je djevojčica napokon stigla, opazi radosna ptičica u njezinim rukama kiticu đurđica, što ih je dijete donijelo majci iz kraja rođenja.

Lakokrila se ptičica opet krenu preko dalekih voda, te počivajući samo gdjekad na jarbolima brodova ili na samotnim otočićima, stignu poslije duga puta u neko seoce. Tu je ugledaju dječica, kad je letjela oko zvonika njihove crkvice, te zaklikću veselo:

»Lastavica! Eto je došla prva lastavica...«

MALA PASTIRICA

Višnjica se u potoku umiva
Što kraj doma starog pod vrbama sniva.

Urešuje se samo bijelim cvjetićima
Što u rosnim cvatu dolovima.

Kroz grmlje se vere za rujnim jagodama,
Pa je stasom slična vitkim košutama...

Kad zapjeva, lug stari vas odmnjeva —
Zvonkijega grla nema niti ševa...

A kad se ogleda u kakvom vrelu mila —
Njoj se zbilja iz njeg smješka mala vila...

MRTVA KOPRIVA

U neku košnicu poče zalaziti miš da glocka slatko saće. Kad se pčele oborile kriocima na nj da ga odagnaju, on im se rugao. Dodijalo to njima pa uzmu vijećati kako da se riješe njegovih pohoda. Dosjeti se matica te ih pošalje neka se u kopriva zamole žaoke kojima će braniti svoj dom od nezvanih gostiju. No ohole im

koprive odbiju molbu. Žaoke — rekoše — trebaju njima, a oružje se nikako i ne pozajmljuje. Pčelice već htjele da se vrate neobavljena posla, ali se uto namjere na grmečak kopriva, koje im se učine mnogo čednijima od pređašnjih. Lišće im je bilo tamnije i sitnije nego li u neprijaznih njihovih družica. Pčelice i njima ponove svoju molbu. Nijesu — kazaše — ratoborne, ali moraju da brane svoju muku. Koprive s razumijevanjem odobre njihovu namjeru, pa su im rado poklonile svoje žaoke. One im u njihovoj neimaštini nijesu i tako mogle ničemu poslužiti...

Pčelice se oboružane vrate u košnicu da dočekaju drska mišića. Kad je došao, priredile su mu nemilo iznenađenje. Da nije za vremena pobjegao, bio bi jadno zaglavio. Tako je ipak živ doteturao nekako kući. Bio je naduven poput mješića, ali ne od meda kao prije...

Zahvalne pčelice pođu sjutradan onim dobrim koprivama da se zajedno s njime vesele svom uspjehu u boju s malim provalnikom. Ponijele su sa sobom krasne vršiće pune medenog soka da ih poklone svojim dobročinkama i da im se bar nekako oduže za jučerašnji dar...

Kad su one ohole koprive saznale kako su se njihove siromašne rođake lišile svog oružja, raz-

ljutile su se i javile im da prekidaju s njima sve rođačke odnošaje: koprive bez žaoka za njih su mrtve...

Dobre su koprive mirno saslušale tu poruku i uskoro su je i zaboravile. One su stekle mnogo novih i vrednijih poznanika otkad im je čedan stol snabdjevan vrčićima sa slatkim sokom. Dolaze im rado i često u pohode osim vrijednih pčelica i dobrodušni bumbari, ozbiljni mravci, pa i druge neke lijepe i mile bubice.

Ta su prijateljstva trn u oku onih napržica sa žaokama, ljutih i beskorisnih. Boli ih što ih se svatko kloni...

TRI ORAHA

Neko momče prolazeći šumom uhvati vjevericu. »Pusti me«, reče mu ona, »nećeš požaliti!« On je pusti, a vjeverica ode u svoju duplju pa mu iz nje donese tri oraha. »Nađeš li se kad u kakvoj potrebi«, pouči ga ona, »razbij koji od njih...«

Poslije nekog vremena dođe momče po nekakovu poslu u grad. Tu dočuje da kralj svoju lijepu kćerku obećaje za ženu onome ko učini jedno neobično djelo.

Momče ode pred kralja i reče »Izvršiću što mi naložiš da dobijem tvoju kćerku za ženu...«

Kralj mu odgovori »Želim da do sjutra na onom brdašcu kraj grada sagradiš dvorac od zlata...«

Momče ode noću na onaj brežuljak. Razbije jedan orah, i gle, iz oraha ispane zlatan dvorac i cijeli se kraj rasvijetli kao da je izašao mjesec.

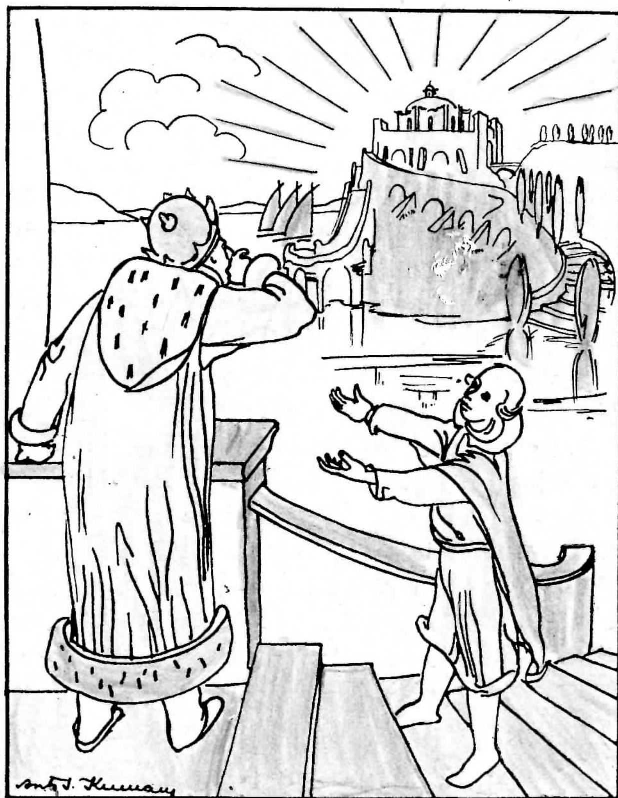
Drugo jutro ne htjede kralji ni čuti o tome da izvrši svoje obećanje, nego reče: Daću ti kćerku, ali do sjutra neka bude oko brdašca s gradom — jezerce s barkama...«

Momče pođe na mjesto gdje je trebalo da bude jezero. Noću razbije drugi orah. Iz njega se razlije oko brdašca jezero i barke s jedrima zaplove njime poput labudova.

Vidjevši kralj sjutradan sve što je momak učinio, začudi se. Sazove svoje mudrace i upita ih kako je bilo moguće da momak učini takva čuda.

Oni odgovoriše: »Momak je imao tri oraha; u jednome je bio zlatan dvorac, u drugome jezerce s barkama, a u trećem je — što ga još ima — nešto čega još nitko nije vidio...«

Tada kralj pozove momka pa mu reče: »Daj mi orah što ga još imaš, i daću ti kraljevnu...«

»Dobićeš ga, kralju, ali daj da se prije vjenčam s njome«, odgovori momak.

»Neka bude!« pristade kralj.

I momak se zaista još istoga dana vjenča s kraljevnom u velikom slavlju. Potom dade treći orah kralju; kralj ponese orah izvan grada da ga nasamo razbije i da vidi jesu li mudraci govorili istinu.

A njihova se riječ ispunila sasvim: kralj naime u orahu ne nađe — ništa.

NOĆ U ŠUMI

Potočić tamnom
Šumom romoni —
U njemu zvonce
Saneno zvoni;

U njem se neka
Zvijezda ogleda
Što među granjem
Bdije blijeda;

I jedan cvjetić
Nada nj se sklanja
Sklopljene čaške
I tiho sanja...

A/15

SADRŽAJ

Strana

